

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΔ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1977 | ΑΡΙΘ. 18-19

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΣ Ο Γ'

(20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1950 — † 3 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1977)

*«Κύπρου Πρόεδρος ἔνδον ἐκρύβη τάφου,
Καὶ τᾶλλα Μακάριος, οὐ κλήσιν μόνον»*

1. Κρίμασιν, οἷς οἶδε Κύριος, ἐκοιμήθη ὁ Μακάριος Γ', ὁ τῆς Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης τῆ 3ῃ Αὐγούστου 1977! Ὁ ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἐθνικὸς ἠγέτης τοῦ Παναρχαίου Ἑλληνικοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ, τοῦ τρισενδόξου, ἀλλὰ καὶ μαρτυρικοῦ τούτου Λαοῦ, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον, καταλιπὼν τὸ πεφιλημένον Του Ποίμνιον εἰς στιγμὰς κρισίμους, ἐπισφαλεῖς καὶ ἐπικινδύνους. Οὕτως ἠυδόκησεν ὁ Κύριος! Ἀπέλιπε τὰ ἐγκόσμια ὁ Μακάριος Γ', ἐν ἀκμαζούσῃ ἡλικίᾳ, ἐν ρώσει πνεύματος καὶ εἰς στιγμὰς ἀποφασιστικὰς διὰ τὴν ἐπανάκτησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς πεφιλημένης Πατρίδος Του, χάριν τῆς ὁποίας ἥρωικῶς ἠγωνίσθη καὶ εἰς πλείστας ὅσας θυσίας ὑπεβλήθη, ὑποστὰς τὰ πάνδεινα! Καὶ ποῖος δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς βουλὰς τοῦ Κυρίου; Ἄγνωστοι εἶναι αἱ ὁδοὶ καὶ ἀνερμήνευτοι αἱ βουλαὶ τοῦ Θεοῦ! Ὁμολογεῖ τούτο καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος, λέγων: «Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος Αὐτοῦ ἐγένετο»; (Ρωμ. 11,34). «Ἐν πάντως ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν καὶ νὰ δεχώμεθα οἱ χριστιανοί· ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ὅ,τι βούλεται καὶ πράττει, ἔστω καὶ ἀπαρέσκον εἰς ἡμᾶς,

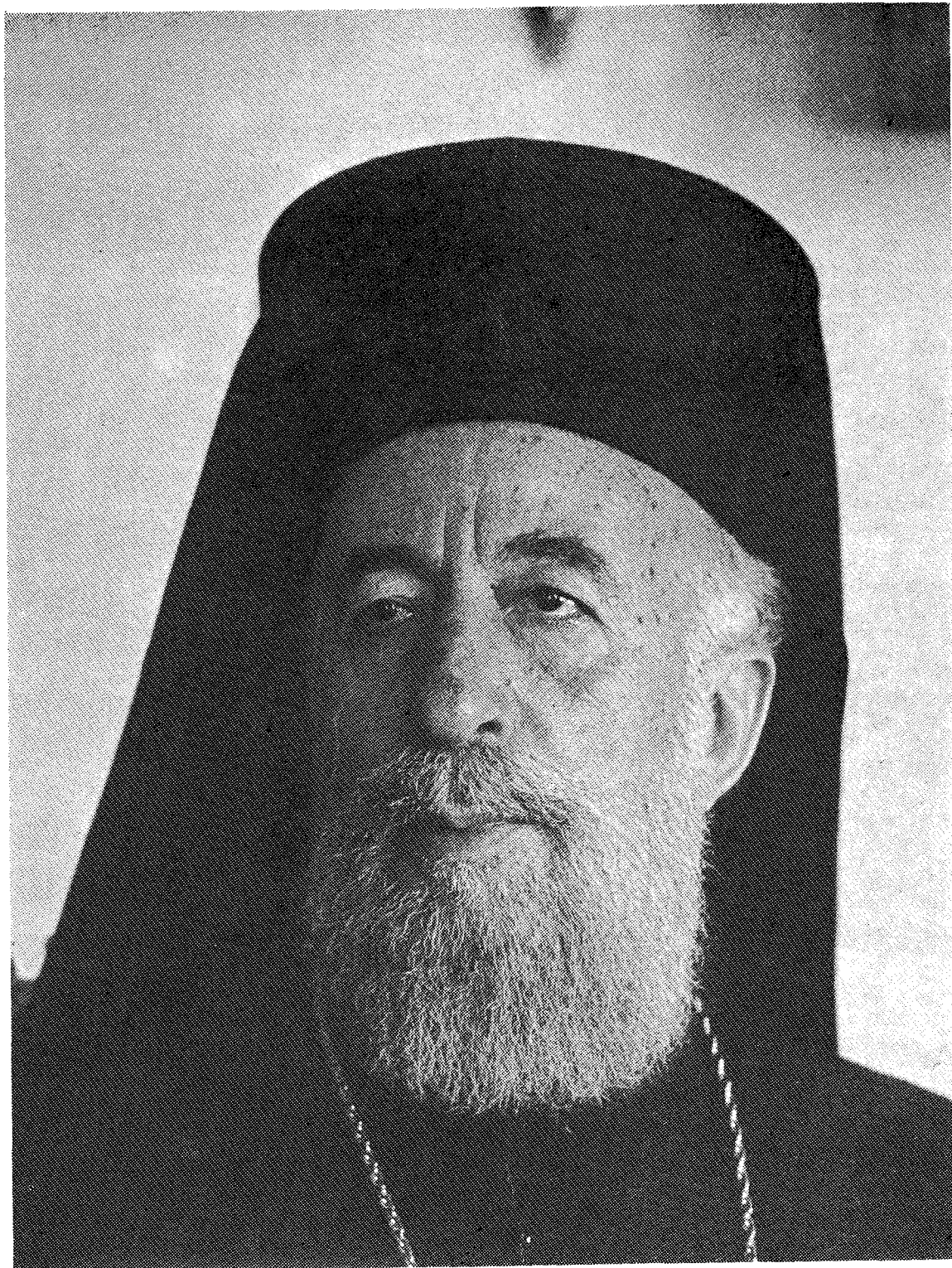
ὅπως εἶναι ὁ θάνατος, ἐκ τῆς ἀγαθῆς τῆς πανσόφου προνοίας τοῦ Θεοῦ ἐπιτελεῖται καὶ δύναται ἐπ' ὠφελείᾳ πάντων τῶν περιλειπομένων ν' ἀποβῆ, ἐφ' ὅσον ἐν πίστει εἰς τὸν Θεὸν εἴμεθα ἔτοιμοι ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὰ ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ προσφιλοῦς μας δημιουργούμενα προβλήματα. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Ἐθνάρχου Κύπρου Μακαρίου Γ', θέτει εἰς κρίσιν καὶ δοκιμασίαν τὰς συνειδήσεις τῶν τε ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἠγετῶν τῆς Μεγαλονήσου καὶ σύμπαντος τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Ἡ ἀπώλεια τοῦ ἰσχυροῦ ἠγέτου αὐτῶν, ἐπιτάσσει καὶ προσκαλεῖ ἀπαξάπαντας, ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ, σύμφυχοι, ὁμοοῦντες καὶ συμπράττοντες νὰ χαλυβδώσουν τὰς ψυχὰς των καὶ ν' ἀναλάβουν τοὺς μεγάλους καὶ πολυμετώπους ἀγῶνας τοῦ ἐκλιπόντος μεγάλου ἠγέτου των ἐπὶ ὅλων τῶν πεδίων τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ, τοῦ ἐθνικοῦ, τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, ὡς καὶ τοῦ ἀνοικοδομητικοῦ ἐκ τῶν ἐρειπίων ποῦ ἄφησεν ὁ μισητὸς Ἀττίλας τοῦ κοινωνικοῦ, τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ πολιτιστικοῦ ἐν γένει πεδίου, ἐγκαταλίποντες τὰς ἔριδας, τὰς πολιτικὰς ἀντιδικίας, τὰ μίσση καὶ τὰ πάθη, μηδέποτε λησμονοῦντες, τὸ τῆς Γραφῆς, «ἀδελφὸς ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὄχυρά καὶ ὑψηλή, ἰσχύει δὲ ὡσπερ τεθεμελιωμένον βασιλεῖον» (Παροιμ. 18,19)!

2. Εἰς ἄλλους ἀπόκειται νὰ βιογραφήσουν τὸ ταπεινὸν τέκνον τοῦ Χριστοδοῦλου Μούσκου, τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Ἄνω Παναγιάς τῆς Πάφου τῇ 13ῃ Αὐγούστου 1913 ἰδόντος τὸ φῶς. Ἡμεῖς ἐπισημαίνομεν ἀπλῶς τὰ κύρια σημεῖα τῆς ἱερατικῆς πορείας, ἣν ἡ Θεία Πρόνοια καθώρισε διὰ τὸν Μακάριον. Τὸ 1926 δόκιμος τῆς ἱστορικῆς Μονῆς τοῦ Κύκκου· τὸ 1938-1942 φοιτητῆς τῆς ἐν Ἀθήναις Θεολογικῆς Σχολῆς· τὸ 1946 χειροτονεῖται πρεσβύτερος· τὰ ἔτη 1946/48 ἔρχεται εἰς Βοστώνην δι' εὐρυτέρας σπουδὰς ἐν τῷ Παν/μίῳ τοῦ Χάρβαρτ· τῇ 13ῃ Ἰουνίου 1948, ἐν Ἀμερικῇ ὄν, ἐκλέγεται ἐπίσκοπος Κιτίου καὶ τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1950 ὑψοῦται εἰς τὸν Θρόνον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, ἀναλαβὼν ἅμα καὶ τὴν Προεδρίαν τῆς Ἐθναρχίας. Τῇ 9ῃ Μαρτίου 1956 ἐξορίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοδυναστεύου τῆς Κύπρου εἰς τὰς ἐν τῷ Ἰνδικῷ Ὠκεανῷ νήσους τῶν Σεϋχελλῶν, ὁπόθεν ἐλευθερωθεὶς ἐπανέρχεται τῇ 28ῃ Μαρτίου 1957. Τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου 1959 ἐκλέγεται Πρόεδρος τῆς ἡμιανεξαρτήτου Κυπριακῆς Δημοκρατίας, μετὰ τὴν ἀναγνώρισίν της τῇ 16ῃ Αὐγούστου τοῦ ἰδίου ἔτους. Τῇ 13ῃ Ἰουνίου 1957 ἀναγορεύεται ἐπίτιμος Διδάκτωρ ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Ἐπίτιμος Διδάκτωρ ἀνηγορεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Παν/μίου τῆς Βοστώνης, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Νομικῶν Σχολῶν τοῦ Παν/μίου τῆς Θεσ/κης καὶ τοῦ τῆς Κεράλας τῶν Ἰνδιῶν. Μεγαλόσταυροι καὶ παράσημα πλείστων Κρατῶν ἐτίμησαν τὸν ἄνδρα, ὡς τε ἐκκλησιαστικὸν καὶ ὡς πολιτικὸν διακεκριμένον Ἡγέτην, μικροῦ, ἀλλ' ἐνδόξου Λαοῦ. Ἡ 13, μάλιστα ὅταν συνέπιπτε μετὰ τῆς Παρασκευῆς ἡμέρας ἐντὸς τοῦ μηνός, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ Μακαρίου σημαντικὴ δι' αὐτόν, ὡς προσωπικῶς μὲ διεβεβαίωσεν. Τὴν 13 τοῦ μηνός ἐγεννήθη, τὴν 13 ἐχειροτονήθη διάκονος, τὴν 13 ἐνεγράφη εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογίας, τὴν 13 ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος, τὴν 13 φεύγει δι' Ἀμερικὴν, τὴν 13 ἐκλέγεται ἐπίσκοπος Κιτίου, τὴν 13 ἀνακηρύσσεται Πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καὶ τὴν 13 ἀναγορεύεται ἐπίτιμος Διδάκτωρ ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Καὶ ὁ μὴν

Αὐγούστου ὑπῆρξε μοιραῖος διὰ τὸν Μακάριον. Αὐγούστον μῆνα ἐγεννήθη καὶ ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου ἐ.ε. ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον. Συμπτώσεις τυχαίας θὰ χαρακτηρίσῃ τις ταῦτα· ἀλλ' ὅμως καὶ αἱ διοσημιαὶ πολλάκις ἀποκαλύπτουν τὴν προορατικὴν βούλησιν τῆς Θείας Προνοίας διὰ τινὰς, προοριζομένους δι' ἔργα ὑψηλὰ καὶ γενναῖα.

*

3. Ἄς παρακολουθήσωμεν τώρα τὴν Ἀρχιερατικὴν πορείαν τοῦ Μακαρίου. Ὡς Μητροπολίτης Κιτίου, χάρις εἰς τὴν σεμνότητα καὶ τὴν γλυκεῖαν μορφήν του· χάρις εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὸν ἰσχυρὸν χαρακτήρα του· χάρις εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν σταθερότητά του εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἐκκλησιαστικὰ θέσμια· χάρις εἰς τὸν ἀνθρωπισμὸν καὶ τὸ φιλόανθρωπον τοῦ ἤθους του· χάρις εἰς τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον του δι' ὅλα τὰ θρησκευτικὰ, ἐκκλησιαστικὰ, πνευματικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα τοῦ τόπου του καὶ κατ' ἐξοχίαν, χάρις εἰς τὴν θέσιν του εἰς τὰ ἔθνη καὶ ζητήματα τῆς Πατρίδος του, κατέκτησεν, ὡς ἦτο φυσικόν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν βαθεῖαν ἐκτίμησιν οὐ μόνον τοῦ ποιμνίου του ἐν τῇ περιοχῇ τῆς διαπεπιστευμένης Αὐτῷ Ἱεραῖς Μητροπόλεως Κιτίου, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ! Ἡ νεότης, τὰ πλούσια πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα του, ἡ ἐξαιρετικὴ του μόρφωσις, οἱ εὐρεῖς ὀρίζοντες τῆς πολιτικο-κοινωνικῆς του δράσεως· ἐπὶ πλεόν ἡ πειστικὴ τοῦ λόγου του δεξιότητι δι' ἐπιστημάνσεως τῶν καιρῶν ζητημάτων, ἄνευ ρητορικῶν ὑπερβολῶν· ἡ ἰσχυρὰ θέλησις καὶ ἡ ἀκαμψία εἰς τὰ μεγάλα ζητήματα, ὁσάκις τοῦτο ἐπέβαλλον αἱ περιπτώσεις· τέλος ἡ πολλάκις ἀποδειχθεῖσα διπλωματικὴ τοῦ διορατικότητος καὶ εὐστροφία, πάντα ταῦτα ἦσαν ἐξαιρετὰ ὁμολογουμένως προσόντα διὰ νὰ καταξιώσουν τὸν πτωχὸν Ἱερομόναχον τῆς Μονῆς τοῦ Κύκκου, τὸν ὕστερον Μητροπολίτην Κιτίου, ν' ἀνυψωθῇ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἐνδόξου Θρόνου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου, ὡς Μακάριος Γ'. Καὶ ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἥτις ἤδη ἀπὸ τοῦ

Τελευταία φωτογραφία του έκδημόσαντος σεπτού 'Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μ α κ α ρ ί ο υ Γ'.

ἔτους 331 ὑπὸ τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκου-
μενικῆς Συνόδου κατέλαβεν ἐξαιρετικὴν θέ-
σιν ἐντὸς τῆς Πενταρχίας τῆς Ἀγίας τοῦ
Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἣν Αὐτοκεφαλίαν διε-
τήρησε καὶ διατηρεῖ ἄχρι σήμερον, τιμὴν ἐ-
ξαιρετοῦ περιποιούσα εἰς τὴν ἀποστολικὴν
Ἑλληνορθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου.

4. Ὡς Ἀρχιεπίσκοπος ὁ Μακάριος
Γ' ἀνεδείχθη πρότυπον Ποιμενάρχου. Ὁ ἀεί-
μνηστος σκαπανεὺς καὶ πρωτεργάτης τῆς
Ἐνώσεως τῆς Κύπρου μετὰ τῆς Μητρὸς
Ἑλλάδος Λανίτης, μοὶ εἶχεν εἶπει ἐν
ἔτει 1951, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, μετὰ τινα
Ὀμιλίαν μου ἐν τῷ «Παρνασσῶ» ἐπὶ τῇ
ἐπετείῳ τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ
τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ἡ ἀνάληψις ὑπὸ τοῦ Μα-
καρίου Γ' τοῦ ποιμαντικοῦ καὶ ἐθνικο-
ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ,
ἀποτελεῖ προαγγελτικὸν Μήνυμα τῆς ἀποτινά-
ξεως τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ. "Ὅθεν καὶ ἡδύνατο
ὁ θερμὸς ἐκεῖνος Κυπριώτης ἀγωνιστής, ὡς
ἄλλος Συμεὼν ν' ἀναφωνήσῃ τὸ «νῦν ἀπο-
λύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, ὅτι εἶδον οἱ
ὄφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμα-
σας εἰς σωτηρίαν τοῦ πολυπαθοῦς Κυπρια-
κοῦ Λαοῦ σου!»! Ὁ παλαιάμαχος ἐκεῖνος
πρωτεργάτης τῆς Ἐνώσεως δὲν ἐπέζησε διὰ
ν' ἀγωνισθῇ μετὰ τοῦ Μακαρίου ὑπὲρ
τῆς φιλτάτης του Πατρίδος ἄχρι τέλους.
Ἡτύχησε πάντως νὰ ἴδῃ τὸν Μακάριον
εὐθυτενῆ, ἀκαμπτον ἀγωνιστήν, θαρραλέον
πολεμιστήν καὶ δυσάλωτον διπλωμάτην εἰς
τὰ καθ' ἡμέραν ὀγκούμενα ἐθνικά, ἐκκλησια-
στικά, ἐκπαιδευτικά καὶ κοινωνικά προβλή-
ματα. Οὗτος καὶ παρὰ τὸν φόρτον ἐργασίας
ἐν τῇ ἀσχίσει τῶν ποιμαντορικῶν καθηκόν-
των του ὡς ἐκκλησιαστικοῦ Ἡγέτου πεντα-
κοσίων χιλιάδων ψυχῶν περίπου, κατάρθω-
νεν ἐν τούτοις νὰ εὐρίσκη τὸν καιρὸν διὰ ν'
ἀσχολῆται μὲ τὰς καθ' ἡμέραν ὑποθέσεις
ομάδων καὶ ἀτόμων τῶν πεφιλημένων συμπα-
τριωτῶν του, ἐπιτυγχάνων οὕτω νὰ ἐμπνέῃ,
νὰ ὀργανώσῃ καὶ νὰ καθοδηγῇ μὲ ἄγρυπνον
ὄμμα καὶ ἀμείωτον ἐνδιαφέρον καὶ μὲ μόνον
ὄδηγόν τὴν φωτεινὴν του σκέψιν τὸν πιστὸν
Λαόν του εἰς νομάς σωτηρίας, δίδων ἐκά-
στοτε λύσεις δικαίας, ἱκανοποιούσας πάντας

σχεδὸν τοὺς εἰς αὐτὸν καταφεύγοντας — κλη-
ρικούς, πολιτικούς, ἐκπαιδευτικούς, ἐπαγγελ-
ματίας, ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ—, ἐκζητοῦντας
τὴν βοήθειάν του καὶ τὰς συμβουλὰς του.
Καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ ἐκκλησιαστικὸς Ἡγέ-
της κατέστη φύσει καὶ θέσει καὶ ἐθνι-
κὸς Ἡγέτης. Περὶ αὐτὸν δὲ ἐστρέφετο ἡ
πλειὰς τοῦ θρησκευόντος Κυπριακοῦ λαοῦ ἐξ
ὄλων τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν στρω-
μάτων, ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων μέχρι καὶ τῶν
κατωτάτων βαθμίδων τῶν μοχθουσῶν τά-
ξεων. Σχεδὸν δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεώς
του εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν καὶ Ἐθναρχι-
κὸν Θρόνον τῆς Κύπρου, ὁ Μακάριος Γ'
κατέστη ὁ «πολιτικὸς ἀστὴρ» τῆς ὅλης θρησκευ-
τικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς καὶ πρὸ
παντὸς τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τῆς Κύπρου.

*

5. Ὁ μέλλων νὰ βιογραφῆσῃ τὸν Ποι-
μενάρχην καὶ νὰ περιγράψῃ τὰ πάσης μορ-
φῆς ἐπιτεύγματά του ἐπὶ ὄλων τῶν πεδίων
τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῶν
Κυπρίων, ἀσφαλῶς δὲν θὰ δυσχερανθῇ, διότι
τὰ ἔργα του ὑπῆρξαν πράγματι πολλὰ καὶ
ἀξιοθαύμαστα, ὡς ἄλλωστε ὁμολογοῦν καὶ
αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς
τῶν ἀνθρώπων ἀλάθητος, φυσικὸν εἶναι καὶ
ὁ Μακάριος νὰ ἔσφαλεν εἰς πολλὰ ση-
μεῖα, μάλιστα ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ πεδίου.
Ἄλλ' οὐδεὶς τίμιος κριτῆς δύναται ν' ἀμφι-
σβητήσῃ τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἥρωικὴν
ἀγωνιστικὴν του διάθεσιν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρ-
τησίας τῆς φιλτάτης του Πατρίδος. Ὁ γρά-
φων τὰς γραμμὰς ταύτας εἰς αἰωνίαν Μνή-
μην ἑνὸς Μεγάλου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡγέ-
του, — σχῶν μάλιστα τὴν ἐξαιρετοῦ τιμὴν
ν' ἀναγορεύσῃ τοῦτον «ἐπίτιμον Δι-
δάκτορα» τῇ 13ῃ Ἰουνίου 1957, ἀπο-
φάσει τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, Κο-
σμήτωρ ὧν τότε κατ' ἀγαθὴν συγκυρίαν—,
δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὸν
πολυσχιδῆ καὶ ὀλισθηρὸν τομέα τῆς πολι-
τικῆς δράσεως τοῦ Ἐθνάρχου. Τὸ καθῆκον
τοῦτο ἐπαφίεται εἰς τοὺς ἀρμοδιωτέρους.
Ἄλλωστε τοὺς πολιτικούς ἀνδρας κρίνουν
οἱ μεταγενέστεροι ἐκ τῶν πράξεων των καὶ

ἐκ τῶν ὠφελίμων ἢ ἐπιζημιῶν συνεπειῶν, ἃς κατέλιπον αἱ πράξεις των καὶ ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τούτων εἰς τὴν περαιτέρω ἐξελικτικὴν πορείαν τῶν γεγονότων, εὐμενῆ ἢ δυσμενῆ, διὰ τὰς μελλούσας γενεὰς τοῦ Ἑθνους. Περιοριζόμεθα λοιπὸν νὰ ἐπισημάνωμεν ἀπλῶς μερικὰ τῶν ἐπιτευγμάτων μόνον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡγέτου Μακάριου Γ'.

*

6. Ἄμα τοὺς οἶακας τοῦ σκάφους τῆς παμπληθοῦς Ἐκκλησίας του εἰς χεῖρας λαβῶν, ὡς πρῶτον αὐτοῦ μέλημα ἔθεσε, τὴν ἀνύψωσιν — πνευματικὴν, μορφωτικὴν, ἠθικὴν, οἰκονομικὴν — τοῦ ὑπ' αὐτὸν Κλήρου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὠργάνωσε πληρέστερον καὶ πολλαπλῶς ἐνίσχυσε τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν τοῦ «Ἀποστόλου Βαρνάβα», τὴν λειτουργοῦσαν ἐν τῷ ἐν Λευκωσίᾳ Μετοχίῳ τῆς Μονῆς τοῦ Κύκκου. Μέγα ἐνδιαφέρον ἐπέδειξε καὶ πολλὰ νέα Ἰδρύματα ἐνεκαίνιασε, ἅτινα σήμερον λειτουργοῦν εὐρύθμως καὶ καρποφόρως. Εἶναι δὲ τὰ ἀκόλουθα: 1) Τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοτικὸν Ὀρφανοτροφεῖον τῆς Λευκωσίας· 2) τὸ «Διανέλειον» Ὀρφανοτροφεῖον Λάρνακος· 3) ἡ Κοινωνικὴ Πρόνοια· 4) αἱ Φιλόπτωχοι Ἀδελφότητες· 5) τὰ Μαθητικὰ Συσσίτια· 6) ὁ Παιδικὸς Σταθμὸς ἢ «Μάνα»· 7) ἡ Στέγη Ἐφήβων ὁ «Ἅγιος Νικόλαος»· 8) ἡ Στέγη Ἐργαζομένων Νεανίδων καὶ 9) ἐνίσχυσε καὶ ἀναδιωργάνωσε τὸ προνοία αὐτοῦ γνωστὸν Περιοδικὸν «Ἀπόστολος Βαρνάβας», τὴν Διεύθυνσιν τοῦ ὁποίου ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἄριστον ἐπιστήμονα Θεολόγον, τὸν συνετὸν καὶ ἡμέτερον φίλον κ. Ἄνδρ. Μιτσίδη ν. Παραλείπω τὸ μέγα ὀργανωτικὸν ἔργον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐν τῇ ἐσωτερικῇ λειτουργίᾳ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὴν ἴδρυσιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μεγάρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Παραλείπω ἐπίσης τὰ νομοκανονικῆς, ἐθιμοτυπικῆς, δημοσίων σχέσεων, ὑπαλληλικῆς, ἐργατικῆς Νομοθεσίας ἐπιτεύγματα του. Παραλείπω ἐπίσης τὰς θεσμικὰς ἀποφάσεις τῆς ὑπ' αὐτὸν Ἱερᾶς Συνόδου, τοὺς κανονισμοὺς ἐκλογῆς τῶν κληρικῶν, τῶν μοναχῶν, τοῦ

διορισμοῦ τῶν ὑπαλλήλων καὶ μάλιστα τῶν ἐκπαιδευτικῶν, τοῦ πλουτισμοῦ καὶ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν Βιβλιοθηκῶν κ. π. ἄ., ὧν δυσχερῆς εἶναι καὶ ἡ ἀπλῆ μνεία.

7. Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιον πάντως εἶναι τοῦτο· ὅτι δηλ. ὁ Μακάριος Γ' ὡς πρῶτιστον τῶν μελημάτων αὐτοῦ ἐθεώρησε τὴν λύσιν τοῦ χρονίζοντος οἰκονομικοῦ προβλήματος, ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο ἡ περαιτέρω δρᾶσις αὐτοῦ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς του. Ἐγνώριζε καλῶς οὗτος, ὅτι ἡ θέσφατος Δημοσθένιος ρῆσις «δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἀνευ αὐτῶν οὐδὲν ἐστι γενέσθαι», ἔδει νὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ ἐπὶ τῆς Κυπριακῆς ἐκκλησιαστικῆς Διοικήσεως. Ἄμα σχεδὸν τῇ ἀναλήψει τῶν Ἀρχιερατικῶν του καθηκόντων, ὁ Μακάριος Γ' ἐπεζήτησε νὰ λύσῃ ὀριστικῶς τὸ ἀγγῶδες οἰκονομικὸν πρόβλημα χάριν ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μεγαλονήσου, θέτων νέας βάσεις οἰκονομικῆς δομῆς. Οὕτω τῇ ἐπινεύσει του ἐδημιουργήθησαν νέα μισθολογικὰ κλίμακες δι' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ὑπαλληλικῆς καὶ ἐργατικῆς ἱεραρχίας καὶ δι' ὅλας τὰς κατηγορίας, ἐκλήθησαν δὲ αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ Ἐπιτροπαὶ τῆς Μεγαλονήσου, ὅπως ἀκολουθήσουν πιστῶς τὰς νέας ταύτας ὀργανωτικὰς διατάξεις. Ἡ αὐστηρὰ δὲ ἐφαρμογὴ τῶν οἰκονομικῶν μέτρων ὑπῆρξε πράγματι σωτηρία διὰ τε τὸν Κλήρον, τὴν ὑπαλληλικὴν καὶ ἐργατικὴν ἱεραρχίαν καὶ διὰ τὴν ὅλην Κυπριακὴν Ἐκκλησίαν καὶ Πολιτείαν.

8. Ἀφοῦ δὲ ἤρχισεν ἡ τακτοποίησις τῶν οἰκονομικῶν, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ μέγα πρόβλημα τῆς Παιδείας καὶ τῆς Διαπαιδαγωγῆσεως τῶν Νέων τῆς Κύπρου. Ὁ Μακάριος Γ' ἀμφιλαφοῦς μορφώσεως κάτοχος ὁ ἴδιος, ἐγνώριζε τὴν σπουδαιότητα τῆς παιδευτικῆς ἀγωγῆς τῆς Κυπριακῆς Νεότητος, ἥτις θὰ ἐκαλεῖτο εἰς πολυχρονίους ἀγῶνας πρὸς ἀποτίναξιν τῶν δεσμῶν τῆς δουλείας, ἢν ἐπέβαλον ἄνομα συμφέροντα ἱμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων, ἐν ἀδιαφορίᾳ πάσης ἐννοίας ἠθικῆς καὶ δικαίου! Ὁ Μακάριος

Γ' ἐπεδείξατο ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν Νέων, καταστάς ἀληθῆς προστάτης τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν. Ἐνίσχυσε λοιπὸν οἰκονομικῶς, μετὰ τὰς ἐπιτυχεῖς οἰκονομικὰς διαρρυθμίσεις, ὅλας τὰς Σχολὰς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ἡ Στοιχειώδης Ἐκπαίδευσις διετελεῖ δυστυχῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1929 ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξάρτησιν τοῦ Ἀγγλοῦ Δυναστού, ἐπιδιώκοντος νὰ ὀδηγῇ τὴν Κυπριακὴν Νεότητα κατὰ τὴν πολιτικὴν σκοπιμότητα καὶ τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας καὶ κυρίως, διότι ἐφοβεῖτο τὴν ἀπὸ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας ἀνάπτυξιν εἰς τοὺς Κυπρίους τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἐμπνεύσεως εἰς αὐτοὺς τοῦ ιδεώδους τῆς Ἐλευθερίας, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὤφειλον ν' ἀγωνισθοῦν, ὅπως καὶ ἐγένετο ὕστερον καὶ γίνεται καὶ θὰ γίνεται μέχρι πλήρους ἀποτινάξεως τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ καὶ τῆς καθάρσεως τοῦ Κυπριακοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὴν βέβηλον εἰσβολὴν τοῦ τουρκικοῦ Ἀττίλα! Ἐνισχύθησαν λοιπὸν ἐν ἀρχῇ αἱ τῆς Μέσης Παιδείας Σχολαὶ τῆς Νήσου, ὥστε νὰ δύνανται ν' ἀντιδροῦν εἰς τὰς καταβαλλομένας προσπάθειας τοῦ Δυναστού καὶ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως πρὸς ὑπαγωγὴν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας τῆς Κύπρου εἰς τὸ «Γραφεῖον τῆς Παιδείας», ἥτοι εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τῆς Ἀγγλίας. Τοιοῦτοτρόπως εἶχεν ἐπιτυχῶς ἀντιμετωπισθῆ ὑπὸ τε τῶν Κυπρίων Ἐκπαιδευτικῶν καὶ ὑπὸ τῶν Ἐφορευτικῶν τῶν Κυπριακῶν Κοινοτικῶν Σχολῶν τὸ Νομοσχέδιον, ὅπερ ἐσχέδιασε καὶ ἠθέλησε νὰ ἐφαρμοσθῆ περὶ τὸ 1952 ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ὑπὸ τὴν ἀπατηλὴν μορφήν οἰκονομικῆς δῆθεν προσφορᾶς πρὸς τοὺς Καθηγητὰς τῆς Μέσης Παιδείας ἐν Κύπρῳ.

9. Παραλλήλως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' ἱδρυσεν τὴν «Ὁργάνωσιν Ἑλληνικῶν Λειτουργικῶν τῶν Κοινοτικῶν Σχολῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Κύπρου», ἥτις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἐθναρχίας, ἐπετέλεσε πρᾶγματι ἔργον ἐκπαιδευτικόν, μορφωτικόν καὶ ἰδίᾳ ἔθνικόν, ὑπέροχον καὶ ἀξιοθαύμαστον. Ὅταν δὲ κατὰ τὴν ἀποφράδα ἡμερομηνίαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1955/56 ὁ Ἀγγλος

Δυναστής δὲν ὠρρώδησε νὰ κλείσῃ τὰ σπουδαιότερα καὶ παλαιαριθμότερα Γυμνάσια τῆς Κύπρου, — τὸ ἄριστον Παγκύπριον τῆς Λευκωσίας, τὸ τῆς Λεμεσοῦ, τῆς Ἀμμοχώστου, ὡς καὶ τὸ Παγκύπριον Ἐμπορικὸν Λύκειον Λάρνακος—, ὁ Μακάριος Γ', ὀλιγαρκῆς καὶ ἀσκητικὸς, ὁ ἐν τῇ πενίᾳ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ζήσας καὶ ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ μοναχοῦ ὢν εἰθισμένος, ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀπαξάπαντας τοῦ Καθηγητᾶς τῆς Μέσης Παιδείας, καταβάλλων μέχρι τῆς ἐξορίας του τοὺς μισθοὺς τῶν ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθναρχίας, ὅπερ σημειωτέον, ἦτο ἡδὴ δυσβαστάκτως βεβαρημένον, λόγῳ τῶν τεραστίων ὑποχρεώσεων πρὸς τὰς οἰκογενεῖας τῶν κρατουμένων καὶ φυλακισομένων. Τέλος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐνίσχυσε ποικιλοτρόπως καὶ τὰς πάσης φύσεως κοινωνικὰς καὶ φιλανθρωπικὰς ὀργανώσεις, ὡς ἐπίσης τὰ παντοειδῆ Σωματεῖα — ἐπιστημονικά, καλλιτεχνικά, ἐπαγγελματικά, ἐργατικά κ.ἄ. —, ἀμέριστον ἐπιδείξας ὑπὲρ αὐτῶν ἐνδιαφέρον. Ἐπὶ πλέον ὁ Μακάριος Γ' κατὰ δεκάδας ἀπέστειλεν ὡς ὑποτρόφους τοὺς τελειοφοίτους τῶν Γυμνασίων Κύπρου πρὸς σπουδὴν κυρίως τῆς Θεολογίας, ἵνα ἐπανδρώσῃ δι' αὐτῶν καὶ τὰ Σχολεῖα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν του διὰ μεμορφωμένων κληρικῶν. Ἄς συγχωρηθῆ εἰς τὸν γράφοντα ἡ μνεῖα ἐνὸς γεγονότος, συνδεομένου μὲ τὸ πρόσωπόν του. Ὅτε ἐν ἔτει 1957 ὑπηρέτου ὡς Γενικὸς Δ/ντῆς Θρησκευμάτων, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Πρυτάνεως τότε Βλ. η σ σ ί δ ο υ, τῇ ἐγκρίσει καὶ τοῦ Ὑπ/γείου τῶν Ἐξωτερικῶν, Κηδεμῶν τῶν Κυπρίων φοιτητῶν. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς ἐξορίας τοῦ Μακαρίου Γ' ἐπεσεκέφθη τοῦτον καὶ παρεκάλεσα νὰ βοηθήσῃ διὰ τὴν ἀγορὰν στέγης ἢ Ἐστίας τῶν Κυπρίων φοιτητῶν. Οὗτος προθύμως προσεφέρθη νὰ διαθέσῃ 4.000 Κυπριακὰς Λίρας διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ διαμερίσματος. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ τότε Ὑπουργὸς τῆς Προεδρίας κ. Γ. Ράλλης, ὑποσχθεὶς νὰ βοηθήσῃ διὰ σεβαστοῦ ποσοῦ πρὸς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Οὕτως ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀγορὰ τοῦ ὠραίου διαμερίσματος, ὅπερ σήμερον χρησιμοποιοῦν οἱ Κύπριοι Σπουδασταί. Ἀναφέρω τὸ πρᾶ-

γμα, διὰ νὰ δείξω τὴν προθυμίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' διὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἀποστελλομένους Κυπρίους Νέους δι' εὐρυτέρας ἐν Ἑλλάδι σπουδάς.

*

10. Δὲν εἶναι πρόθεσίς μου νὰ περιγράψω καὶ νὰ ἐξάρω πάντα τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Καὶ ὡς ἀνωτέρω ἐτόνισα, δὲν δύναμαι νὰ ὑπεισέλθω εἰς τὰ πολυσιχιδῆ Ἐθνικὰ γεγονότα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Ἐθνάρχης τῆς Κύπρου διεδραμάτισε τὸν ρόλον τοῦ Ἀγωνιστοῦ, ἀντιμαχόμενος κατὰ ποικίλων ἀντιξοοτήτων, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τῆς Κύπρου. Τοὺς ἀγῶνας, τὰς θυσίας, τὰς ὕβρεις, τοὺς κινδύνους, τὰς δολοφονικὰς ἀποπειράς, τὰς ἐξορίας, τὰς ταπεινώσεις, τὰ δάκρυα καὶ τὰς παντοειδεῖς θλίψεις διὰ τὰς φυλακίσεις τῶν στρατιωτῶν του, τὰς ἀγχόνιας καὶ τὰ ποικίλα βέλη, ἀτινα οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἐχθροὶ του ἐξαπέλυσαν κατὰ καιροὺς κατ' αὐτοῦ, πάντα ταῦτα θὰ κρίνη καὶ θὰ ἀξιολογήσῃ ὁ ἀντικειμενικὸς ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος. Αἱ γινῶμαι καὶ κρίσεις τῶν συγχρόνων περὶ τῶν ἐπικαίρων πολιτικῶν γεγονότων, τῶν συνυφασμένων μάλιστα μὲ ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος ἐθνικὰ θέματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ κλαγγὴ τῶν ὄπλων ἤχηε εἰσέτι εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης, ὅπως συμβαίνει ἄχρι σήμερον ἐν Κύπρῳ, κρίνονται ὑπὸ τῶν συγχρόνων συνήθως κατὰ τὰς ἰδίας ὑποκειμενικὰς ἀντιλήψεις καὶ συμφώνως πρὸς τὰς προσωπικὰς πολιτικὰς τοποθετήσεις ἐκάστου. Ἴδου διατὶ εἶπον, ὅτι μόνος ἀντικειμενικὸς κριτὴς θὰ εἶναι ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος, ὅστις δύναται ἀνεπηρεάστως πλέον νὰ ἐκφέρῃ γνώμην ὀρθὴν καὶ δικαίαν. Προκειμένου μάλιστα περὶ τοῦ Μακαρίου Γ' ἐν εἶναι τὸ ἀδιαμφισβητήτως ἀληθὲς καὶ βέβαιον· ὅτι ὁ Θεὸς αὐτοῦ συνετάραξε οὐ μόνον τὸν Παγκύπριον Ἑλληνισμόν, τοὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ Ἀποδήμους Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ ἀπαξάπαντας τοὺς λαοὺς τῆς Γῆς συνεκίνησε. Εἶναι καὶ τοῦτο δεῖγμα τῆς Μεγάλης προσωπικότητος τοῦ ἀνδρός! Πολυπληθεῖς Ἀντιπροσωπεῖαι πολλῶν Ἐθνῶν καὶ Λαῶν ἔσπευσαν

εἰς Κύπρον διὰ ν' ἀποτίσουν τὸν ὑστάτον φόρον τιμῆς, διαδηλοῦσαι οὕτω τὴν ἀναγνώρισίν των εἰς ἓνα Ἠγέτην ὀλιγοπληθοῦς Λαοῦ, ἀναδειχθέντος ὅμως εἰς Μεγάλην προσωπικότητα, τὴν ὁποῖαν ἐξῆρην ὁ παγκόσμιος Τύπος καὶ ἐτίμησαν ἐχθροὶ καὶ φίλοι, πλὴν τῆς ὑπόουλου φυλῆς τῶν εἰσβαλοῦσῶν ὀρδῶν τοῦ μισητοῦ Ἀττίλα! Ἄλλ' ἐπὶ τῶν ἀδικουμένων ὁ Θεὸς ὑπόσχεται: «ἐμοὶ ἐκδικήσεις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος» (Ρωμ. 12-19)! Καὶ «ἐν ἡμέρᾳ ἐκδικήσεως ἀνταποδώσω / ἐν καιρῷ, ὅταν σφαλῇ ὁ ποῦς αὐτῶν / ὅτι ἐγγὺς ἡμέρα ἀπωλείας αὐτῶν, / καὶ πάρεστιν ἔτοιμα ὑμῖν» (Δευτερ. 32,35), «καὶ ἐκαθαριεῖ Κύριος τὴν γῆν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ» (Αὐτόθι 32,43). Ἐπομένως ἐπὶ παντὸς ἀδικούντος ἡ ὀργὴ καὶ κατάρα τοῦ Θεοῦ ἀναποφεύκτως ἐπίκειται!

*

11. Ὀλίγα τινὰ ἐσταχυολογήσαμεν ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Γ'. Ἄλλὰ πρὶν ἢ κατακλείσω τὸ ἄρθρον μου, ἐπιθυμῶ καὶ μίαν ἄλλην ἀρετὴν τῆς προσωπικότητος τούτου νὰ παρουσιάσω. Οὗτος ἀπέδειξεν ὡς Πρωθυεράρχης ὅτι ἦτο συνεχιστὴς, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ, τῶν ἱερῶν Παραδόσεων τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς, τὰς ὁποίας Παραδόσεις ἐκράτουναν καὶ ἐστερέωσαν ἔνδοξοι ἀγῶνες τετρακισχιλιοτοῦς Ἱστορίας. Καὶ παρὰ τὰς πολλαπλὰς καταιγίδας καὶ θυέλλας, τὰς ὁποίας ἀντεμετώπισεν ἡ ἀκατάβλητος Φυλὴ τῶν Ἑλλήνων, ἐν τούτοις ἐπετύγχανε πάντοτε νὰ διατηρῇ ἄσβεστον τὴν δᾶδα τοῦ Πνεύματος, τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ μεγαλοουργίας! Ταῦτα δὲ πάντα ἐπετύγχανον οἱ Ἑλληνας κατὰ τὴν μακροτάτην πορείαν τῆς μεγαλοουργοῦ διαβάσεώς των, διότι ὑπεράνω πάντων τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ἀκόμη καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς των, ἔθετον οὗτοι τὸ ὑπέρτατον ἀγαθὸν τῆς Ἑλευθερίας, χάριν τῆς ὁποίας ποταμοὺς αἱμάτων ἔχυσαν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας.

12. Καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης Κύπρου Μακάριος Γ' ἀπέδειξεν ὅτι αἱ χριστιανικαὶ Ἀρχαὶ περὶ Ἀνθρώπου, ὡς

πλάσματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ περὶ Ἑλευθερίας Ἰδέα, εἶναι τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον. Τότε δὲ κατανοοῦνται καὶ ἀξιολογοῦνται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔτοιμος νὰ προσφέρῃ θυσίαν τὴν πρόσκαιρον ζωὴν του ὑπὲρ τῆς ἀδεσμεύτου καὶ ἀθανάτου Ἰδέας, τῆς ὁποίας ζωοποιήσις εἶναι ἡ ὑπερτάτη ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἥτοι ἡ Ἑλευθερία! Ὁλος ὁ βίος τοῦ Μακαρίου ὑπῆρξε πράγματι μία συνεχῆς καὶ ἀδιάκοπος θυσία, προσφερομένη ἀνά πᾶσαν στιγμήν, χάριν τοῦ ὑπερτάτου τούτου ἀγαθοῦ τῆς Ἑλευθερίας! Δι' αὐτὴν ἦτο ἔτοιμος ἀνά πᾶσαν στιγμήν νὰ θέσῃ, ὡς καλὸς Ποιμὴν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, «τὴν ψυχὴν αὐτοῦ» ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν του Κυπρίων· ὑπὲρ τῶν «ἀνθρωπίνων δικαιομάτων», τὰ ὁποῖα ἡ πάνσοφος τοῦ Θεοῦ θέλησις ἐδωρήσατο εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ὑπόμνησιν τῆς θείας καὶ ὑπερκοσμίου καταγωγῆς του!

13. Ἄλλ' ἐπέπρωτο νὰ περάσουν αἰῶνες καὶ χιλιετηρίδες δυσεξαρίθμητοι διὰ ν' ἀντιληφθῇ ὁ παραπαίων εἰς τὰ μίση καὶ τὰ πάθη σύγχρονος ἄνθρωπος τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν τῶν «δικαιομάτων τοῦ ἀνθρώπου», πρὸς τὰ ὁποῖα ὅμως ἤχιστα τὸν ἀπαιτούμενον σεβασμὸν ἐπιδεικνύει καὶ μόνον τότε ἀναγνωρίζει, ὅταν δὲν ζημιοῦνται τὰ ὑλικά του συμφέροντα! Ὅμως τὰ «ἀνθρωπίνων δικαιομάτων» εἶναι φύσει συνυφασμένα, ὡς εἴπομεν, μετὰ τῆς Ἑλευθερίας! Λαοὶ πιεζόμενοι ὑπὸ κατακτητῶν ἢ ὑπὸ ἀνελευθέρων καθεστώτων, στεροῦνται τῶν «ἀνθρωπίνων δικαιομάτων» των. Μόνον οἱ ἐλεύθεροι λαοὶ καταξιοῦνται τούτων! Διότι ἡ Ἑλευθερία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἔννοια ἀφρημένη ἢ ἰδεατὴ σύλληψις τοῦ νοῦ, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἐνσάρκωσις τῆς Ἰδέας καὶ οἶονεὶ ὑλοποιήσις καὶ πραγματοποίησις διὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ ὑπερτάτου τούτου ἀγαθοῦ τῆς Ἑλευθερίας, ὅπερ φύσει φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸ σπέρμα καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς Θείας Οὐσίας! Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης «Ἀνθρώπος» καὶ «Ἑλευθερία» ταυτίζονται!

Ἡ ἀνθρωπίνη «Ζωὴ» καὶ ἡ ἀνθρωπίνη «Ἑλευθερία» συζεύγνυνται εἰς «μ.ίαν» ὄντοτητα οὕτως, ὥστε ἀφαιρουμένης τῆς μιᾶς, νὰ παύῃ ὑφισταμένη καὶ ἡ ἄλλη κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ἀξίαν. Διότι ποῖαν ἔννοιαν δύναται νὰ ἔχη ἡ «Ζωὴ», χωρὶς τὴν «Ἑλευθερία» διὰ τὸν ἄνθρωπον; Ἴδου λοιπὸν διατί καὶ ἐκτιμῶμεν τόσον πολὺ καὶ σεβόμεθα ὑπερβαλλόντως καὶ ἀγαπῶμεν ὅσον οὐδὲν ἄλλο ἀγαθὸν ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνας τὴν ὑπερτάτην ἀξίαν τῆς Ἑλευθερίας καὶ εἴμεθα πάντοτε ἔτοιμοι νὰ προσφέρωμεν χάριν αὐτῆς καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν μας!

14. Ὑπὲρ τοῦ παμμεγίστου λοιπὸν ἀγαθοῦ τῆς Ἑλευθερίας τῆς Κύπρου καὶ τῶν πεφιλημένων συμπατριωτῶν του προσέφερον ἑαυτὸν καὶ τὴν ζωὴν του ὁ Μακάριος! Ἐθουσιάσθη ὑπὲρ τοῦ Ποιμνίου του, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τούτου. Ἄλλ' ἐδέχθη ἐπικρίσεις καὶ κατηγορήθη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὅτι δῆθεν συνήρμωσε τὸ ἀρχιερατικὸν του ἀξίωμα μετὰ τὴν δρᾶσιν του ὡς Ἐθνάρχου, ὡς πολιτικοῦ Ἄρχοντος! Αἱ κατ' αὐτοῦ βολαὶ ἤρχισαν ἐκτοξευόμεναι ἐν ἀρχῇ ἔξωθεν. Μετὰ δεκαετίας δὲ ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἐθναρχικοῦ ἀξιώματος, ἤρχισαν καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ του ἀντίπαλοι νὰ βάλλουν κατ' αὐτοῦ, μετὰ τὸ ἐπιχειρήμα τοῦ ἀναρμόστου τῆς διφυοῦς τῶν ἀξιωμάτων του ἐξουσίας. Καὶ προσεκομίσθησαν οἱ Κανόνες τῶν Συνόδων! Οἱ ἱεροὶ Κανόνες, τοὺς ὁποίους τελευταίως οἱ τῶν πάντων διδάσκαλοι ὡς εἰδήμονες προβάλλουσιν, εὐκαίρως — ἀκαίρως, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰδίων ἀπόψεων! Λησμονοῦσιν ὅμως ὅτι οἱ ἱεροὶ Κανόνες ἀποτελοῦν ἐνιαῖον σύνολον καὶ ἀδιάσπαστον ἄλυσιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ ἀπομόνωσις ὀλίγων ἢ μεμονωμένων κρίκων διαταράττει τὸ ὅλον πνεῦμα τῶν ἱερῶν Κανόνων! Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα; Ἡ διάσπασις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ὀφείλουν οἱ νέοι Ἠγέται τῆς Ἐκκλησίας ν' ἀποκαταστήσουν ὅσον τάχιστα πρὸς ἐπανάκτησιν τῆς πολυποθῆτου ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἐν τῇ Κυπριακῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ παρερμηνεία λοιπὸν τοῦ διπλοῦ ἀξιώματος τοῦ Μακαρίου Γ',

ὡς Ἀρχιεπισκόπου καὶ ὡς Ἐθνάρχου, ἐπέφερε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀναταραχὴν! Εἰς ξένους λαούς, εἶναι δύσκολον νὰ κατανοηθῆ πῶς εἷς γνήσιος καὶ ἀληθὴς Ἐκκλησιαστικὸς Ἡγέτης, δύναται συγχρόνως ν' ἀναδειχθῆ καὶ «Ἐθνικός» ἡγέτης. Εἶναι δύσκολον εἰς αὐτοὺς νὰ ἐμβαθύνουν εἰς ἐννοίας, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον δὲν ἔζησαν ὡς βίωμα, ὡς ἐνέργειαν, ὡς πράξιν, ὡς κατάστασιν. Στεροῦνται τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, τῆς διὰ τῆς ἱστορίας προβαιλλομένης εἰς ἡμᾶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅτι δηλ. ποταμοὶ αἱμάτων, διδάγματα Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ ὑποδείγματα ἀναρίθμητα ἀνδρῶν ἐνδόξων ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πνευματικῆς καθόλου Ἡγεσίας, παρέδωσαν εἰς ἡμᾶς διὰ νὰ γιγαντώσουν τὸ δένδρον τῆς Ἐλευθερίας ἐν ἡμῖν ἀντὶ πάσης θυσίας!

15. Καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης Κύπρου Μακάριος Γ', ὡς γνήσιος τηρητὴς τῶν Ἑλληνικῶν Παραδόσεων, ὡς πιστὸς Ὁρθόδοξος χριστιανὸς καὶ ὡς ἀληθὴς Πρωθυεράρχης ἀντελήφθη ὀρθῶς τὸ ὕψιστον ἐκ τῶν ἀξιωμάτων τοῦ ἀπορρέον καθῆκον — ὅπως καὶ πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ Ἱεράρχαι καὶ Πατριάρχαι ἔπραξαν—, καὶ ἀνεδέχθη συγχρόνως καὶ τὸν τετιμημένον δι' Ἑλληνορθόδοξον Πρωθυεράρχην τίτλον τοῦ Ἐθνάρχου! Ὡς Ἐθνάρχης δὲ τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ, πρὸς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν ἀπέβλεπεν, ν' ἀγωνισθῆ μέχρι θανάτου ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ παρὰ τῆς παντοδυνάμου Θείας Προνοίας Ὁρθόδοξου Ποιμνίου του! Καὶ ἐθυσίασεν ἑαυτὸν πράγματι ὑπὲρ τοῦ Πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας του. Ἐθυσίασθη, δοὺς ἑαυτὸν Θυσίαν ὑπὲρ τῶν πολλῶν, ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος πεφιλημένου Λαοῦ του! Καὶ οὕτως ἀνεγνωρίσθη ὡς τὸ πρόσωπον — Ἰδέαμα τῶν πιστῶν Κυπρίων ὀρθοδόξων χριστιανῶν· ὡς τὸ ὑπόδειγμα τῶν τηρητῶν τῶν ἱερῶν Παραδόσεων τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑθνους καὶ ὡς ἡ συνισταμένη, ἐν τῇ ὁποίᾳ συννοοῦνται εἰς μίαν ἐνότητα ἀπαξάπαντες οἱ Κύπριοι Ἠρώες καὶ Ἀγωνισταί, οἱ Ὁμολογηταὶ καὶ

Μάρτυρες, οἱ δεδιωγμένοι καὶ πρόσφυγες, οἱ τὰ πάνδεινα ὑποστάντες, οἱ αἰχμαλωτισθέντες καὶ ἀτιμασθέντες, οἱ ἐξαφανισθέντες ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐνήλικοι, ἀνήλικοι καὶ παρῆλικες, νέοι καὶ νέαι, ἔγγαμοι, γραιῖαι καὶ παρθένοι, νήπια καὶ ὄρφανά! Ἀπαξάπαντες οἱ Κύπριοι συσπειροῦνται περὶ τὴν Λάρνακα τοῦ Ποιμενάρχου καὶ Ἐθνάρχου των καὶ ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ εὐχονται εἰς τὸν παντοδύναμον Θεὸν νὰ χαρίσῃται τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς τοῦ Ποιμενάρχου καὶ Ἐθνάρχου των, εἰς τοὺς ἰδίους δὲ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν! Εὐχονται καὶ εἰς τὸν ἐν τῇ ἀθανασίᾳ πορευθέντα Ποιμενάρχην των, ὅπως μεσιτεῦη παρὰ τῷ ἐλεείμονι Θεῷ, ἵνα ἀναδείξῃ νέον, ἀντάξιον Πρωθυεράρχην καὶ Ἐθνάρχην καὶ ὅπως φωτίσῃ τὴν ἐσκοτισμένην καὶ ἀμφιρρέπουσαν διάνοιαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς Γῆς, νὰ χαρίσῃ τὴν περιπόθητον Ἐλευθερίαν των καὶ ἀπολαύσουν τὸ ἀγαθὸν τῶν «Ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων», περὶ τῶν ὁποίων δῆθεν κόπτονται οἱ ἰσχυροὶ τῆς Γῆς!

Ὁ Μακάριος Γ' καὶ Ἐθνάρχης Κύπρου εἰσῆλθεν εἰς τὴν μακαριότητα καὶ ζῶν ἔτι! Καὶ νῦν συμπροσεύχεται ὑπὲρ τῶν ἰδανικῶν ἐκείνων, χάριν τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸς ἐθυσίασθη καὶ μυριάδες Μαρτύρων Κυπρίων πατριωτῶν πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως ἢ φύλου ἔχυσαν τὸ αἷμά των! Εὐχεται εἰς τὸν πανάγαθον Θεὸν ἐκ τοῦ κόσμου τῶν ἀναφῶν Πνευμάτων, ἐνθα ἀναπαύεται ἐν εἰρήνῃ, ὅπως ὁ παντοδύναμος Κύριος ἀποκαταστήσῃ καὶ ἀποδώσῃ τὴν τιμὴν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα εἰς τὴν φιλτάτην του Πατρίδα, τὴν Κύπρον!

Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Ἐθνάρχου Κύπρου

Μακαρίου Γ'

Αἰωνία ἡ Μνήμη!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Λ Ο Γ Ο Σ

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΕΘΝΑΡΧΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ Γ' *

Εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν Κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Μ π ό ν η ν δι' ὅσα, φιλοφρόνως καὶ ἐπιεικῶς κρινὼν, εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ εἴπῃ δι' ἐμέ, ὡς καὶ πάντας τοὺς ἀγαπητοὺς μου καθηγητὰς τῆς Τροφῆς Σχολῆς διὰ τὴν μεγάλην τιμὴν, τὴν ὁποίαν μοι περιποιούσι σήμερον. Ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ἡ τιμὴ αὕτη, μολοντί ἐκδηλουμένη ἐν τῷ προσώπῳ μου, ἀντανακλᾷ ἐπὶ πάντας τοὺς Κυπρίους, οἵτινες ἐμφορούμενοι ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς ἠθικὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἡ περίπλοκος αὕτη Σχολὴ διδάσκει καὶ ἐμπνέει, ἀγωνίζονται καὶ ἐπιτελοῦσιν ἔργον ἠθικόν, χριστιανικόν ἐν ταυτῷ καὶ ἐθνικόν, ἄξιον πάσης ἐπιβραβεύσεως. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ἀπεκδέχομαι εὐγνωμόνως τὴν τιμὴν τῆς ἀνακηρύξεώς μου εἰς ἐπίτιμον διδάκτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

Ζωηρότατα εἶναι τὰ αἰσθήματα συγκινήσεως, ὑπὸ τῶν ὁποίων τὴν στιγμὴν ταύτην διακατέχομαι. Προσατενίζων σεβαστὰ καὶ ἀγαπητὰ πρόσωπα, παλαιούς σοφούς καθοδηγητὰς καὶ διδασκάλους, ἀναπολῶ τὴν πνευματικὴν πορείαν, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς συνεχοῦς χειραγωγήσεώς των ἠκολούθησα, τὰ πολὺτιμα διδάγματα, τὰ ὁποία ἀπεκόμισα, τὸν κόσμον τῆς πίστεως καὶ τῆς γνώσεως, τὸν ὁποῖον οὗτοι διήνοιξαν πρὸ τῶν ἐκθάμβων, νεανικῶν ἀκόμη τότε, ὀφθαλμῶν μου. Δὲν γνωρίζω ἐὰν κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν χρονικὸν διάστημα ἠδυνήθην νὰ ἀξιοποιήσω ὅλον ἐκεῖνον τὸν πλοῦτον τῆς Θεολογίας καὶ τῆς θύραθεν σοφίας, τὸν ὁποῖόν μοι ἐνέπνευσαν. Αἰσθάνομαι ὅμως τὴν ψυχὴν μου νὰ πλημμυρίζῃ εἰσέτι ἀπὸ τὸ θεῖον φῶς τῆς μητρὸς Σχολῆς. Ὑπὸ τοῦ φωτὸς τούτου καθοδηγούμενος ἀντεμετώπισα τὰς ἐκάστοτε δυσχερείας τοῦ βίου μου, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τῆς πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐλευθερίαν διδασκαλίας τῆς ἐχάλλεσσα τὰς βουλὰς τῆς καρδίας μου.

Αἰσθάνομαι διὰ τοῦτο εὐτυχὴς ἔχων τὴν εὐκαιρίαν κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμὴν νὰ ἐκτιμῶσω ἐκ νέου καὶ σταθερῶς τὴν δύναμιν τῶν ιδεωδῶν, διὰ τῶν ὁποίων με ἐγαλούχησεν ἡ Τροφὸς Σχολῆς, καὶ ἰδιαίτερος τῶν ιδεωδῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἐν τῷ πνεύματι τοῦ συγχρόνου θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου.

Τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἐλεύθερον ὑπῆρξαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων αἱ δύο ἠθικαὶ ἔννοιαι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἐποποθεῖτον τὴν ιδεώδη ἔκφρασιν τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης ἁρμονίας. Ἐν τῷ κό-

σμῳ τοῦ δικαίου ὑπάρχει ἡ δύναμις τῆς ἰσορροπήσεως τῶν ὑφισταμένων ἀνθρωπίνων ἀντιθέσεων. Ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ ἐλευθέρου ἐντάσσεται ἡ ἐπιδιώξις τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας καὶ ἡ ἔφεσις τῆς θείας ἀρετῆς. Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐπιτυγχάνεται τὸ μέγιστον: ἡ σύμμετρος τοποθέτησις τοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς δημιουργίας καὶ ἡ ἐναρμόνισις αὐτοῦ μετὰ τὸ θεῖον καὶ τοὺς συνανθρώπους του.

Ἐκ τῆς τοιαύτης τοποθετήσεως καὶ μόνον, εἶναι δυνατὸν νὰ προκύβῃ ἠθικὴ εὐδαιμονία: μία ιδεώδης κατάστασις, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ὅτι διαβιοῖ ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ μετὰ τὴν συνείδησίν του, τοὺς συνανθρώπους του καὶ τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο ἀνεκάνθη τὰ δύο ταῦτα ιδεώδη συνεκίνησαν τοὺς λαοὺς καὶ ὑπῆρξαν ἀντικείμενον φιλοσοφικῆς μελέτης καὶ σταθερῆς ἐναιενίσεως ἐκ μέρους πάντων τῶν μεγάλων ἐμπνευστῶν καὶ ἡγητῶν τοῦ πολιτικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος.

Πρῶτοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔδωσαν σοβαρὸν ἠθικὸν περιεχόμενον καὶ πολιτικὴν εὐρύτητα εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας. Ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἐδημιούργησαν ἀληθῶς θαυμαστὸν ἐπιπέδον πολιτικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου καὶ ἔθεσαν τὰς βάσεις ἐνὸς ἐξαιρετικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἔννοια τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἀπέβαλε διὰ τῶν ἀρχαίων Ἕλλήνων τὸν στενὸν ἰδιοτελεῖ χαρακτηριστῆρα τοῦ ἀσιατικοῦ δεσποτισμοῦ, ἡ δὲ ἔννοια τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας προσελάμβανε δι' αὐτῶν ἀφανίστους ἐπεκτάσεις εἰς τὸν κόσμον τῆς γνώσεως καὶ τῆς τέχνης. Σοφοί, καλλιτέχναι καὶ πολιτικοὶ καθώρισαν καὶ ἐξύμνησαν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνέδειξαν αὐτὴν ὡς τὴν πρῶτην ἀρχὴν εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἠθικῶν ἀξιών καὶ τῶν πολιτικῶν—ὑπὸ τὴν σιγήν καὶ τὴν εὐρείαν ἔννοιαν τοῦ ὄρου— ἐπιδιώξεων.

Ἀργότερον, οἱ Ρωμαῖοι προσαρμόσαντες τὸ ιδεώδες τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς ἐπιδιώξεις των, ἔδωσαν εἰς αὐτὸ πολλὴν συμβατικότητα καὶ ἐξέτρεψαν αὐτὸ τοῦ ἠθικοῦ βάρους του. Παρομοίαν διάθρῳσιν ὑπέστη καὶ ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης, ἥτις, παρὰ τὴν πολιτικὴν διάθρῳσίν της, δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὸ καθολικὸν αἴτημα τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀπέβλεπε στενῶς εἰς τὴν θεραπελίαν τῶν συμφερόντων τῆς ἀρχούσης Ρωμαϊκῆς τάξεως.

Τὴν διασαλευθεῖσαν ταύτην ἰσορροπίαν ἀποκατέστησεν ὁ Χριστιανισμός. Διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Θεανθρώπου αἱ δύο αὐταὶ ὑφίσταται ἀρχαὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐτίθεντο ἐπὶ νέας βάσεως: τῆς Ἀγάπης. Ὡς κριτήριον καὶ γνώμονα τῶν πράξεών μας ἐντέλλεται ὁ Θεάνθρωπος τὴν ἀγάπην. Ἀ-

* Ὁμιλία ἐνδεικτικῆ τῶν ὑψηλῶν ιδεῶν τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐκφωνηθεῖσα ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει του εἰς ἐπίτιμον Διδάκτορα ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

γάτην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἐν τῷ πνεύματι τῆς τοιαύτης ἀγάπης ἐνυπάρχει ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἀγάπη ἄνευ δικαιοσύνης δὲν εἶναι νοητή. Ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνη ἄνευ ἐλευθερίας δὲν δύναται νὰ νοηθῇ.

Ἡ ἐλευθερία ἀποτελεῖ δῶρον τοῦ Θεοῦ πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους. «Ὁ γὰρ Θεὸς πλάτισεν τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἐποίησεν αὐτὸν δούλον, ἀλλ' ἐλεύθερον», ὅπως λέγει ὁ μέγας πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ Νύσσης χαρακτηρίζει ὡς ἀναιροπέα τοῦ ἐνυπάρχοντος ἐν τῇ φύσει νόμου τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνον, ὅστις στερεῖ τοὺς συνανθρώπους του τῆς ἐλευθερίας. «Δουλείῳ» λέγει, «καταδικάζεις τὸν ἄνθρωπον, οὗ ἐλευθέρα ἡ φύσις καὶ ἀπεξουσίος, καὶ ἀντινομοθετεῖς τῷ Θεῷ ἀνατρέπων αὐτοῦ τὸν ἐπὶ τῇ φύσει νόμον;... Ἐπιλέησαι τῶν τῆς ἐξουσίας ὄρων, ὅτι σοι μέχρι τῆς τῶν ἀλόγων ἐπιστασίας ἡ ἀρχὴ περιώρισται».

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, βεβαίως, ἐνδιαφέρεται πρωτίτως νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἐσωτερικῶς. Ἀλλὰ δὲν παραμένει ἀδιάφορος καὶ διὰ τὴν ἐν γένει ἐλευθερίαν του.

Διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη ἀπέκτησαν πραγματικὸν νόημα καὶ ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τοῦ οἰκοδομήματος ἐνὸς νέου πολιτισμοῦ.

Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἐνστερνισθεὶς ἐκ τῶν πρώτων τὰ διδάγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ σηρίζας εἰς τὸ δίπτυχον τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατριδος ὀλόκληρον τὸν πολιτικὸν καὶ πνευματικὸν βίον του, ἔδωκεν εἰς τὰς ἔννοιαι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας εὐρὸν πολιτικόν, κοινωνικὸν καὶ ἠθικὸν περιεχόμενον καὶ ἐστήριξεν ἐπ' αὐτῶν τὸν ἐθνικὸν βίον του. Ἡ ἀνάμιξις τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐμπερικλείονται εἰς τὰς ἔννοιαι αὐτάς, ἐβοήθησεν ἀκόμη περισσότερο τὸν νεώτερον Ἑλληνα εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἰδίου ἐθνικοῦ βίου μὲ βάσιν τὴν θεῖαν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν.

Ἐν ὀνόματι τῶν ἀρχῶν τούτων, τὰς ὁποίας ἐνέπνευσαν εἰς τὸν νεώτερον Ἑλληνα ἡ Πίστις καὶ ἡ Πατρίς, τὸ ἔθνος μας ἠγωνίσθη ἐναντίον παντοίων ἐχθρῶν, ἀπέκτησε καὶ διεφύλαξε τὴν ἐλευθερίαν του, ἀγωνίζεσθαι δὲ εἰσέτι σήμερον διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ ταύτην καὶ εἰς τὰ ἀλύτρωτα τέκνα του. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε τεράστιος. Ἡ Ἑλληνορθόδοξος Ἐκκλησία ἐπρομάχησεν εἰς ὅλους τοὺς ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας τῆς φυλῆς, καὶ ἀτελεῦτος χορεία θρυλικῶν μορφῶν τοῦ

Ἑλληνικοῦ κλήρου κοσμεῖ τὸ ἐθνικὸν πάνθεον. Κατὰ τὰς σκοτεινὰς ἡμέρας τῆς δουλείας ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἦτο ἡ σῴτειρα κιβωτός, ἡ διαφυλάξασα τὸ φυλετικὸν ζῶπυρον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνεπήδησεν ἡ φλόξ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐλευθερίας. Ἀλλ' ἴσως θὰ ἦτο σήμερον ἡ τύχη τοῦ ἔθνους ἄνευ τῆς συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν ἀγῶνά του ὑπὲρ ἐλευθερίας.

Τοιοῦτον ἀγῶνα ὑπὲρ ἐλευθερίας διεξάγει σήμερον ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ ἡ Ἐθναρχοῦσα Ἐκκλησία τῆς Κύπρου. Θὰ ἀπετέλει ὀλιγωρίαν καὶ παράλειψιν καθήκοντος, ἂν ἡ Ἐκκλησία δὲν εἰτίθει ἐπικεφαλῆς τοῦ ἀγῶνος τούτου πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ δικαίου αἰτήματος τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ δι' αὐτοδιάθεσιν.

Τὸ αἴτημα τοῦτο, αἴτημα χριστιανικὸν εἰς τὴν βάσιν του, ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει θὰ ἐγκαταλείψωμεν. Θὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν ἐκπλήρωσιν του μετὰ πίστεως καὶ αὐτοθυσίας. Ἐχοντες πλήρη συνείδησιν τῶν εὐθυνῶν, τὰς ὁποίας ὑπέχουμεν ἐναντι τῆς ιστορίας, θὰ ἀγωνισθῶμεν καὶ μόνοι καὶ μετὰ πολλῶν διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν καὶ τῶν τέκνων ἡμῶν. Δὲν θὰ πινηθῶμεν ἀπὸ τὰς δυσχερείας καὶ δὲν θὰ καμφθῶμεν ἀπὸ τὴν ἀτεγκτον βίαν τοῦ κυριάρχου. Μέσα εἰς τὰς καρδίας μας καίει θεομὸν τὸ πῦρ τῆς πατρῴας ἐστίας καὶ ἡ φλόξ του εὐδυτηνῆς θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἀνέρχεται. Οὐδεὶς ἄνεμος θὰ δυνήθῃ νὰ τὴν σῆσῃ. Θὰ τὴν τροφοδοτῇ διαρκῶς ἡ πίστις, ἡ ἐμμονὴ καὶ αἱ θυοὶαι τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, διὰ τὰς ὁποίας πᾶσαν θὰ καταβάλωμεν προσπάθειαν, ὅπως ἀξιοποιηθῶσι. Σπανίως λαοὶ ἐδοκιμάσθησαν τόσον πολὺ εἰς τὴν ιστορικὴν πορείαν των, ὅσον δοκιμάζεται σήμερον ὁ Κυπριακὸς λαός, ἐφιστάμενος ἀνήγκουσα βασανιστήρια. Βασανιστήρια, τὰ ὁποῖα προσβάλλον, ὄχι τοὺς εὐτελεῖς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι σαδιστικῶς τὰ διαπραΰνουν, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἠθικὸν νόμον καὶ τὸ στοιχειῶδες φυσικὸν δίκαιον. Ὁ σκοτεινὸς μεσαίων ἀναξίη σήμερον εἰς τὴν Κύπρον. Ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς κατὰ τὸν μεσαίωνα οὐδεμία βία κατίσχυσε τοῦ ἠθικοῦ νόμου, τοιοντοτρόπως καὶ σήμερον. Ἡ βία καὶ τὰ βασανιστήρια θὰ παρέλθουν, ἀφίνοντα τὰ σκοτεινὰ στίγματα των εἰς τὰς σελίδας τῆς ιστορίας ἐκεῖνων, οἱ ὁποῖοι τὰ μετήλθον. Ἡ ιστορικὴ πορεία τῶν λαῶν δὲν ἀνακόπεται διὰ τοιοῦτων μέσων. Οἱ λαοὶ ἐπλάσθησαν διὰ νὰ ζοῦν ἐν δικαιοσύνη καὶ ἐλευθερίᾳ. Οὐδεμία δύναμις εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν φυσικὸν τοῦτον νόμον. Ἐν δικαιοσύνη καὶ ἐλευθερίᾳ ἐπιθυμοῦν νὰ ζήσουν καὶ οἱ Κύπριοι. Καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, τὴν ἰδικὴν των ἀποφασιστικότητα καὶ τὴν συμπαράστασιν τοῦ Πανελληνίου θὰ τὸ ἐπιτύχουν. Τὸ δίκαιον θὰ νικήσῃ καὶ ὁ ζωογόνος ἥλιος τῆς ἐλευθερίας θὰ καταναγάσῃ μὲ τὸ ὑπερόλαμπρον φῶς του τοὺς ἐθνικοὺς Κυπριακοὺς ὀρίζοντας.

ΣΥΛΛΥΠΗΤΗΡΙΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθμ. { Πρωτ. 3415
Διεκπ. 1420

Ἀθήνησι τῆ 3-8-1977

Σεβασμιώτατον

Μητροπολίτην Πάφου Χρυσόστομον

Τοποτηρητὴν Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου

Λ ε υ κ ω σ ί α ν

Σεβασμιώτατε,

Ἀδόκητος ἀγγελία αἰφνιδίας ἐκδημίας μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου ΜΑΚΑΡΙΟΥ Γ' ἐν ἡμέραις ισοῦτον κρισίμοις ἐπλήρωσεν ἀρρήτου ὀδύνης καρδίαν ἡμῶν Στ ὅ π. Ἐκφράζομεν ἐξ ὀνόματος Ἱερᾶς Συνόδου βαθύτατα συλλυπητήρια τῆ τε Ὑμετέρα Σεβασμιότητα, τῆ Ἱεραρχία, τῶ κλήρῳ καὶ εὐσεβεῖ Λαῶ τῆς Κύπρου διὰ τὴν στέρησιν τοιοῦτου Ποιμενάρχου Στ ὅ π. Δεόμεθα ἐξουσιαστοῦ ζώντων καὶ νεκρῶν ἀναπαύσῃ ψυχὴν Αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἁγίων καὶ ἀναδείξῃ ταχέως ἀντάξιον αὐτοῦ διάδοχον, ἀρχηγὴν Κυπριακοῦ Λαοῦ, συνεχιστὴν καὶ ὀλο-

κληρωτὴν τοῦ ἔργου τοῦ μεταστάντος ἀειμνήστου ἀδελφοῦ.

Μετὰ τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

Ἀριθμ. { Πρωτ. 3414
Διεκπ. 1419

Ἀθήνησι τῆ 3-8-1977

Ἐξοχώτατον

Κύριον Σπυρίδωνα Κυπριανοῦ

Πρόεδρον τῆς Βουλῆς — Προσωρινὸν Πρόεδρον Κύπρου Λ ε υ κ ω σ ί α ν

Ἐξοχώτατε,

Ἐκφράζομεν τῆ Ὑμετέρα Ἐξοχότητι τὰ συλλυπητήρια ἡμῶν ἐπὶ ἀδοκῆτῳ ἐκδημία Ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου - Προέδρου Κύπρου ΜΑΚΑΡΙΟΥ Γ' ἐν ἡμέραις τόσον κρισίμοις διὰ Κυπριακὸν Λαὸν Στ ὅ π. Εὐχόμεθα, ὅπως Κύριος τάξῃ ψυχὴν Αὐτοῦ μετὰ Ἁγίων καὶ ἀξιώσῃ Ὑμᾶς καὶ συνεργάτας Ὑμῶν, ἵνα ἐπιτύχητε πλήρη δικαίωσιν ἀγώνων Αὐτοῦ ὑπὲρ δικαίων ἀδελφοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ Λ Ο Γ Ο Σ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ
ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΦΟΥ

Κ. Κ. Χ Ρ Υ Σ Ο Σ Τ Ο Μ Ο Υ

Ὁ σημαιοφόρος ἔπεσε
κρατῆστε τὶς σημαῖες
νὰ μὴν κλίσουν κατὰ γῆς
καὶ ὁ θάνατος τὶς πάρει.

Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι Ἐκπρόσωποι τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, Ἅγιοι Ἀδελφοὶ καὶ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Ἐξοχώτατε Πρόεδρε τῆς Δημοκρατικῆς Ἑλλάδος, Ἐξοχώτατε Προεδρεύων τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Ἐκλαμπρότατοι Ἐκπρόσωποι τῶν Ξένων Χωρῶν, Κύριοι Ὑπουργοί, Εὐλαβεῖς Δειπνοῦχοι τοῦ Ὑψίστου, πενθοφόρε καὶ πορευμένε λαὲ τῆς Κύπρου,

Βαρὺ τὸ πένθος καὶ σιγρὸ πῶν ἐπλήξε τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν λαὸ τῆς νήσου μας. Ὁ Ποιμένας καὶ Ἐθναρχὴς, ὁ ἀγωνιστὴς καὶ σημαιοφόρος, ὁ ἱκανὸς πηδαλιούχος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδας, ὁ σοφὸς κυβερνήτης, ὁ πρόμαχος τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου, ἐκεῖνος πῶν οἷς πέντε Ἡλείου ἐφερε

τὸν ὕμνο τῶν Ἑλλήνων, ὁ στοργικὸς τοῦ λαοῦ πατέρας, ἐκεῖνος πῶν ἔσφιξε ἀπὸ ζωῆ καὶ δράσης, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου Μακάριος ὁ Γ' θρῖσκειται σήμερον μπροστὰ μας νεκρός. Τὸ ἀγγελμα τοῦ θανάτου του σὰν φοβερός σεισμὸς συγκλόνησε τὴ γῆ συνθέμελα καὶ ἐσκότισε τὸν οὐρανὸ τῆς Κύπρου. Ἐπεσε ὁ πρωταγωνιστὴς τῆς λευτεριᾶς καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἔπεσε σὶν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιζῳότησιν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Γονατίσθε μπροστὰ του ἔθνη καὶ λαοί. Γονατίσθε μπροστὰ του ἰσχυροὶ τῆς γῆς γιὰτὶ δὲν μπορεῖτε νὰ φθάσετε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ἀνάστημά του. Γιατὶ ἐκεῖνος δὲν διεκῆρυττε μόνον. Πίστευε καὶ ἀγωνιζόταν γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ ἔπεσε γι' αὐτὰ, κτυπημένος ἀπὸ τὴν πικρία καὶ τὴ θλίψη, γιὰ τὴν ἀσυνέπεια, τὴν ἀνεπιμελῆσιν, τὴν ὑποκρισία τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Ἐπεσε ὀρθὸς σὶς ἐπάλλξεις τοῦ ἀγῶνα. Γι' αὐτὸ, τὸ πένθος ἀπὸ τὴν πώσῃ του δὲν εἶναι μόνον δικό μας πένθος, δὲν εἶναι μόνον πένθος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ παγκόσμιον πρόπει νὰ εἶναι, πρόπει νὰ εἶναι πένθος κάθε ἀν-

θρώπου και κάθε λαού που πιστεύει και αγωνίζεται για τις ίδιες αρχές, για τις ίδιες πανανθρώπινες αξίες. Και η πώση του αγωνιστή και ο θάνατος του Μακαρίου αϊτία να γίνει πρέπει τύφης και εντροπής για κείνους που στάθηκαν άουγκλήτοι και άπαθείς μπροστά στο θάρος του σταυρού του. Βαρύ το πένθος πράγματι και ο πόνος άνυπόφορος. Πώς να χωρέση στην ψυχή μιá τέτοια καταίγίδα, όταν μιση ή Πατρίδα θρλίσεται οκλαθωμένη και ο άγωνιστής νεκρός;

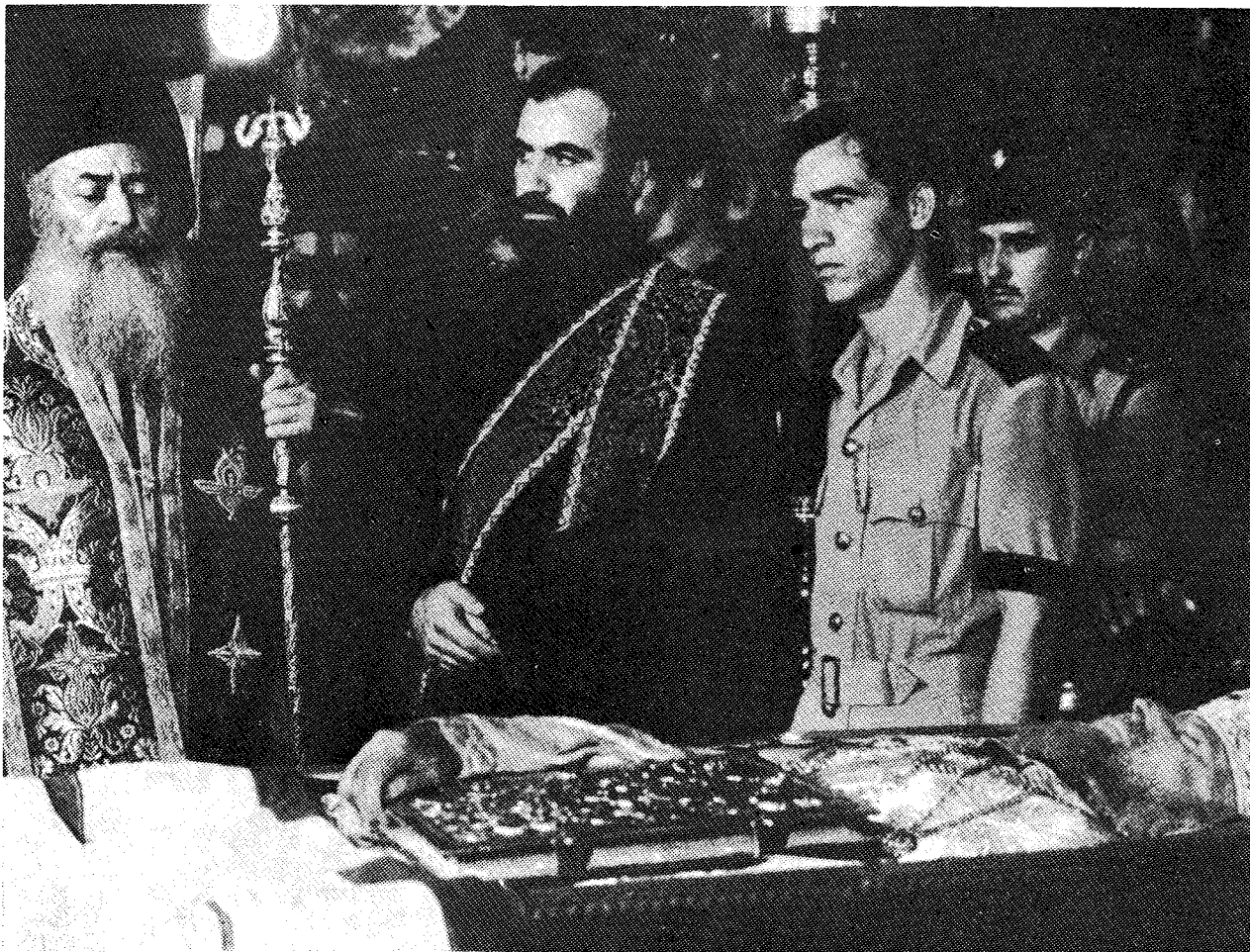
Μ' αυτό τον πόνο στην ψυχή, μ' αυτή την καταίγίδα πώς να μπορέσουμε να θροῦμε τις λέξεις για να πλέξουμε τον φωτισέφανο της δόξας που περιβάλλει τη σεπτή μορφή του Μεγάλου Νεκρού; Πώς να τραγουδήσουμε με θούρια την ήρωική ζωή του; Πώς μ' ένα πτωχό επικήδειο να οικιαγραφήσουμε το άσύλληπτο μεγαλειό του;

Άλλά δεν χρειάζεσαι εῶν Μακάριε, μεγάλε άρχγγέ μας, επικήδειο. "Οποιος κι άν είναι θά είναι πολὺ φτωχότερος του πλούτου της ψυχής Σου. Οί χιλιάδες του άγαπημένου λαού Σου που κατακλύζουν σήμερα το χῶρο τουτο για να σε χαιρετίσουν για ῶ-

στατη φορά και που ποτίζουν και μαλακώνουν της γῆς το χῶμα με τις πηγές των δακρύων τους, είναι για Σε ή καλύτερη, ή πιὸ ζωντανή μαρτυρία του μεγαλείου Σου, είναι ο έπαινος της άρετής σου και της άγωνιστικής σου ζωής το έγκώμιο.

Άλλά συγγῶρεσέ μου Πνευματικέ μου Πατέρα και διδάσκαλε, εάν, για να συμμορφωθῶ με την έπιταγή, μικραίνω το μεγαλειό σου με τὰ πτωχότατα της γλώσσας μου φελλίσματα.

Άπο το όμώνυμο της Παναγιάς χωριό ξεκίνησε ο Μακάριος τη γῆινη, τη φωτεινή και μαρτυρική πορεία του. Βοσκός το πρώτο του επάγγελμα και το όνομά του Μιχαήλ. Του Κύκκου το περίφημο και ιστορικό Μοναστήρι το δέχθηκε άργότερα. Και μέσα στην ίεση του μοναστηριού κοινότητα, κάτω από τις άριδες και της Έκκλησιás τους θόλους μορφώθηκε μέσα του ή πίστη στις θεϊκές και πανανθρώπινες αξίες. Και γνώρισε και πιστερε πώς ο άγωνας για την επικράτησή τους καταξιώνει τη ζωή στο γῆινο πέρασμά της. Σάν ύπότροφος της Μονής τέλειωσε το Γυμνάσιο. Χειροτονήθηκε Διάκονος από

Ο Μακαριώτατος Άρχιεπίσκοπος Άθηνών και πάσης Έλλάδος κ. Σ ε ρ α φ ε ι μ αναπέμπει δέησιν πρό του σεπτού οκνηώματος.

τὸν αἰοίδιμο Μητροπολίτη Πάφου Λεόντιο καὶ ὀνομάσθηκε Μακάριος. «Ὡς ἔλαφος διψῶσα ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων» στὶς κλεινὲς πηγὲς Ἀθῆνες γιὰ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴ μόρφωσή του. Καὶ ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς χειροτονήθηκε ἐκεῖ Προσβύτερος ἀπὸ ἓνα ἄλλο μάρτυρα καὶ ἀγωνιστὴ Ἱεράρχη, τὸν Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονα. Σὰν ὑπότροφος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν παρακολούθησε μαθήματα κοινωνιολογίας στῆς Βοστώνης τὸ Πανεπιστήμιον. Ἀγάπησε πολὺ τὰ γράμματα καὶ ἤθελε νὰ γίνῃ διδάσκαλος, καθηγητὴς, παιδαγωγός. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἄλλως ἀποφάσισε. Ἡ φήμη γιὰ τὸ φωτοβόλο πνεῦμα του, γιὰ τὶς ἀρχές του, γιὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ἀρετῆς του ξαπλώθηκε στὴν Κύπρο ὅλη. Καὶ γι' αὐτὸ σὰν σπούδαζε ἀκόμη, «ῥῆφω κλήρου καὶ λαοῦ» Μητροπολίτης ἀναδεικνύεται τῆς παλαιφάτου καὶ ἱστορικῆς Μητροπόλεως Κιτίου. Ἀπὸ τὴν πρώτην σιγμὴ πὸν πῆρε στὰ χέρια του τῆς Ἐπισκοπῆς τὸ πηδάλιο, μὲ τὴν εὐγένεια τῆς τῆν ψυχῆς του κέρδισε τὶς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου του. Τὰ κηρύγματά του συγκινοῦν καὶ ἐνθουσιάζουν καὶ προδιαγράφουν τὴν ἱστορικὴ πορεία του. Φάνηκε ἀμέσως ὁ ἀγωνιστὴς, ὁ μωσαγωγός, ὁ πρωτοπόρος. Γι' αὐτὸ καὶ διαν, σὲ δυὸ μόνο χρόνια, ἀπέθανεν ὁ αἰοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ὁ Β' ὅλων τὰ βλέμματα στράφηκαν πρὸς τὸν νεώτατο τότε Μητροπολίτη Κιτίου. Καὶ ὁ Μακάριος ἀπὸ τὸ 1950 ἀναδεικνύεται Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης τῆς Κύπρου. Γρήγορα διαπιστώνεται πὸς ὁ θρόνος τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα γέμισε μὲ μιὰ ξεχωριστὴ καὶ μοναδικὴ φυσιογνωμία.

Ἡ ζωογόνος προῆ τῆς φωτισμένης σκέψης του διαχέεται ἀμέσως σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς Ἐκκλησίας. Πρῶτο του μέλημα τοῦ Κλήρου ἢ μόρφωση καὶ ἀνύψωση. Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα γίνεται μορφωτήριον καὶ ἀναμορφωτήριον καὶ φνιῶριον ἱερέων ἐλλαδῶν. Ἡ φοίτηση ἀπὸ τριετῆς γίνεται πενταετῆς. Καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα ἀρχίζει νὰ στελεχώνεται μὲ ἱκανοὺς καὶ μορφωμένους κληρικούς. Φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, ἐθνικοπολιτιστικὸι καὶ ἐπιστημονικοὶ σὺνδεσμοὶ θρῖσκουν στὸ πρόσωπο τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου τὸν ἰδρυτὴ, τὸν χορηγὸ, τὸν ἐνισχυτὴ, τὸν προσιτάτη. Ἡ παιδεία θρῖσκει τὸν στυλοβάτη τῆς. Συστηματικὴ καὶ σηματοκτικὴ ἀναγέννηση τῆς θρησκευτικῆς καὶ πνευματικῆς τοῦ λαοῦ ζωῆς. Περφωτισμένη διαχείριση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ἀνταποκρινεται στὶς πολλαπλὰς θρησκευτικὰς, ἐθνικὰς, πολιτιστικὰς, πνευματικὰς καὶ ὕλικὰς τοῦ λαοῦ ἀνάγκες. Ἡ σφραγίδα τοῦ πολιτισμοῦ σὲ κάθε ἔργο του. Ὁ τόπος τῆς ἐπιστήμης σὲ κάθε ἐπιδιώξῃ του. Ἐργὸ τῆς προσωπικῆς του δημιουργικῆς προῆς τὸ καλλιμάζμαρο μέγαρο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Τάξη καὶ εὐπρόεπεια, πολιτισμὸς καὶ ἀξιοπρόεπεια σ' ὅλα τὰ ἔργα του, σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις του, μαρτυροῦν τῆς ψυχῆς του τὰ πολλαπλὰ χαρίσματα.

Μὲ ἐνθουσιασμὸ πὸν συνάραπαζε, μὲ πίστη ἀκλόνητη στὸς ὀραματισμοὺς του προχωροῦσε πάντοτε πρὸς τὰ ὄρατα καὶ τὰ μεγάλα χωρὶς ψυχροὺς ὑπο-

λογισμοὺς, χωρὶς ἐνδοιασμοὺς καὶ φόβους καὶ τὸ ἐπιτύγγανε. Ἦταν ὀραματιστὴς μαζὶ καὶ πραγματοποιοῦς, ἦταν φιλελεύθερος καὶ νεωτεριστὴς ἀλλὰ μαζὶ καὶ πιστὸς στὶς παραδόσεις καὶ στὰ ἔθιμα. Κάλλος μορφῆς καὶ ἀξιοπρόεπεια ἀρχιερατικῆς παρουσίας ἀλλὰ ἀσύγκριτον κάλλος ψυχῆς καὶ ὑψηλῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων ταμεῖον συνιστοῦσαν τὸν ἄνθρωπον καὶ Ἀρχιερέα Μακάριον. Καὶ μὲ τὰ δυὸ του χέρια ἄφθονα ἐπέχεε ἔλαιον καὶ οἶνον πάντα στὶς πληγὰς καὶ τοὺς πόρους τοῦ δυστυχούντος λαοῦ. Ποιὸς ἀσθενούσε καὶ δὲν ἀσθενοῦσε κι αὐτός; Ποιὸς πονοῦσε καὶ δὲν ὑπόφερε μαζὶ του; Ποιὸς ἀδικεῖτο καὶ δὲν τὸν εὖρισκε ὑπερασπιστὴ καὶ συμπαρσιτάτη; Πατέρας ἦταν μαζὶ καὶ ἀδελφός καὶ συγγενὴς καὶ φίλος γιὰ τὸν καθένα καὶ γιὰ ὅλους μαζὶ. Οἱ ἐνδεεῖς καὶ οἱ πάσχοντες, ἡ ἀπαλὴ νεότης καὶ τὰ συρόμενα γηρατειά, τὰ ὄρφανὰ καὶ οἱ χήρες, οἱ πενθοῦντες καὶ οἱ κλαίοντες στὸ σελιὸ τοῦ πρόσωπο καταφύγιον εὖρισκον σσστηρίας καὶ ἀπὸ τὴν ἀκένωτη ψυχὴ του στοργὴν ἀντιλοῦσαν καὶ ἐνίσχυση, καθοδήγηση, παρηγορία καὶ συμπαράσταση. Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ λιμένας γίνεται γαλήνης καὶ ἀσφάλεια στὸς χειμαζομένους, ἀένναος πηγὴ παρηγορίας καὶ ἀνακούφισης στὸς θυθιομένους στὴ θλίψη καὶ τὰ θάσανα. Ἀλλὰ καὶ ταμεῖον ἐμπύχωσης καὶ ἐνίσχυσης καὶ σ' ἐκείνους πὸν εἶχαν τὶς καταβολὰς καὶ τὴν θέληση νὰ προχωρήσουν μπροστά, νὰ κατακτῆσουν κορφές. Δὲν ἔβλεπε τὴν Ἐκκλησία ὁ Μακάριος σὰν ὀργανισμὸ ἐξώκοσμο, ἀδιάφορο γιὰ τὰ ὅσα συμβαίνουν γύρω τῆς. Τὴν ἔβλεπε ζῶσαν καὶ ἐνεργὸ πὸν στρατεύεται μέσα στὸν κόσμον καὶ χάρι τοῦ κόσμου. Τὰ προβλήματα τοῦ λαοῦ εἶναι καὶ δικὰ τῆς προβλήματα εἶτε πνευματικὰ εἶναι αὐτὰ εἶτε ἐθνικὰ εἶτε ὕλικὰ. Καὶ ὁ Ἱεράρχης πρέπει νὰ εἶναι μαζὶ καὶ μύσης καὶ μωσαγωγός, διδάσκαλος καὶ ὀδηγός, φρονηματοιστὴς καὶ ἐθνικὸς ποδηγέτης, οἰκοδόμος καὶ ἀναμορφωτὴς, ὑπηρέτης τοῦ λαοῦ, τοῦ ἔθνους, τῆς κοινωνίας, τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἱεραποστολικὴ δράση, ὡς καὶ ἡ ὅλη δράση τοῦ Μακαρίου δὲν περιορίσθηκε στῆς Κύπρον τὰ στενὰ ὅρια. Ἡ φήμη τῆς ἀγωνιστικότητάς του γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν δικαιοσύνη κατέστησε τὴν ἱερὴ μορφὴ Του σύμβολο, σεβαστὸ καὶ πολυθρόνητο σ' ὅλους τοὺς λαοὺς πὸν ἀγωνίζονται ἐνάντια στὴν καταπίεση καὶ τὴν τυραννία. Τὸν ἀγάπησαν ὄχι μόνο οἱ Κύπριοι ἀλλὰ καὶ οἱ ξένοι λαοί. Γι' αὐτὸ καὶ τὴ θρησκεία πὸν ἐκπροσωποῦσε, τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ πίστη, θέλησαν νὰ τὴν κάμουν καὶ δικὴ τους Πίστη καὶ δικὴ τους θρησκεία. Οἱ χιλιάδες τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀφρικῆς πὸν ἐβαπτίσθησαν ὀμαδικὰ ἀπὸ τὸν Μακάριο, μοναδικὸ φαινόμενον στὸν αἰῶνα μας, καὶ πὸν ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὴν ὀρθοδοξία, καὶ πὸν τὸν θεωροῦν Πατέρα τους, μαρτυρία ἀποτελοῦν ζωταντὴ τῆς ἱεραποστολικῆς Του δράσης καὶ προβολῆς. Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ ἢ ὀποία δαπάναις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ἰδρύθηκε στὴν Κέρνα γιὰ τοὺς πιστοὺς ἰθαγενεῖς μὲ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Μακαρίου στὸ μέσο, θὰ διαλαλῇ σ' ὅλους τοὺς καιροὺς καὶ σ' ὅλους τοὺς λαοὺς τὴν παγκοσμιοῦτητα τοῦ ἔργου του.

Γι' αυτό, τις ημέρες αυτές του πένθους μας θρηγούν μαζί μας και πενθούν και οι μαύροι εκείνοι, όπως μάς βεβαιώνει με την παρουσία του ο Έπίσκοπος Νιτρίας Καιούνα που ήλθε εδώ για να αποδέσση τα άνθη της χριστιανικής τους αγάπης στον τάφο του Μακαρίου.

Άλλά πώς να σκιαγραφήσω του μεγάλου τούτου εκκλησιαστικού Ήγέτη την ακτινοβολία και πολυσύνθετη μορφή; Με ποιές φράσεις και εικόνες να εξιστορήσω και να εξάρω την πολυκύμαντη, τη φωτεινή, την ιστορική πορεία Του; Πώς να προσπαθήσω να ψηλαφήσω την κορυφή του πανύψηλου όρους όταν, νάνος εγώ, στους πρόποδες μόνο μόλις μπορώ να σύρω τα δήματά μου;

Αυτόν συγκεντρωθήκαμε σήμερα να κηδεύουμε, τον μεγάλο της Έκκλησίας Πατέρα, τον αρχιδύτην και ιεραπόστολον, τον αναγεννητή και αναμορφωτή, τον φωτισμένο και φωτιστή, τον μύστη και μυσταγωγό. Βαρύ πράγματι το πένθος της Έκκλησίας του Χριστού και ο πόνος του λαού άσήκωτος.

Άλλά ποιός να χωρίση μπορεί την εκκλησιαστική από την Έθνική Του δράση; Ποιός να γράψη τις θυσίες στο βωμό της πίστεως χωρίς να αναφερθῆ και στις προσφορές Του στο βωμό της Πατρίδας; Για τον Μακάριον, τον διούνθειο του Έλληνικού ιδανικού «Πίσις και Πατρίδα», δεν μπορεί να χωρισθῆ. Είναι μιὰ έννοια ένιαία και άδιαίρετη. Γιατί ἡ Έκκλησία ταυτίζεται με το πλήρωμά της και το πλήρωμά της έχει πατρίδα και αγωνίζεται γι' αυτή. Γι' αυτό και ο Μακάριος σάν, Αρχιεπίσκοπος που τον ψήφισε όλος ο λαός, ήταν μαζί και Έθναρχης και είχε βαθειά συναίσθηση της εθναρχικής Του ιδιότητας. Μ' αυτή τη συναίσθηση από τον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο δίδει τη διαβεβαίωση «πως δεν θά δώση ἔπνο τοῖς ὀφθαλμοῖς του και τοῖς βλεφάροις του νωσταγμὸν και ἀνάλασιν τοῖς κροτάφοις του μέχρῃς διου εἰς τὸν ἔθνικὸν ὀρίζοντα ροδίσει ἡ χρυσόπερος ἱρίς ἀγγέλλουσα τὸ φέγγος της ποθεινῆς ἡμέρας της ἔθνικῆς ἀπολυτρώσεως». Και δεν ἔδωσε ἔπνο στους ὀφθαλμούς του, και δεν ἔδωσε ἀνάλασιν στους κροτάφους του για να πετύχη την ἔλευθερία του λαού του, την ἔλευθερία της πατρίδας.

Με τα ένθουσιώδη κηρύγματά του ἀφύπνισε τὸν λαό. Του ἔκανε πίστη και συνείδηση πὸς ἡ ὠραιολογία και ἡ συναισθηματολογία δεν ἄρκοῦν για να κερδηθῆ ἡ ἔλευθερία. Χορεύονται ἔργα και δράση που να βεβαιώνουν την ζωτικότητα της ἔθνικῆς συνείδησης. Με συνεχείς προσφυγές στους διεθνείς ὀργανισμούς, που απαιτοῦσαν ἀποδιάθεση για τὸν Κυπριακό λαό ἔκαμε γνωστό και διεθνοποίησε τὸ Κυπριακό πρόβλημα. Και για να ὑπογραμμίσῃ στους ξένους την ἀποφασιστικότητα του λαού της Κύπρου, προσπαροσκεύασε και ὀργάνωσε τὸ ἔθνικὸ ἔπος του (1955 - 1959), που εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργία της Δημοκρατίας της Κύπρου ἔστω και ἂν αὐτὴ δεν ἦτο τέλεια. Ὁ Μακάριος ἀντιλαμβάνεται πὸς ὁ ρόλος

του δεν τέλειωσε, ἔπρεπε να βοηθήσῃ την Δημοκρατία σὶά πρώτα της δήματα. Ἐκλέγεται Πρόεδρος και ἀγωνίζεται για τὴ βελτίωση τῶν ὀρων της Δημοκρατίας ἀλλὰ και για τὴν πνευματική και ὕλική πρόοδο και ἀνάπτυξη ὄλου του Κυπριακού λαού. Ξένα συμφέροντα ποῦθελαν τὴν Κύπρο μοιρασμένη, τὸν ἀντιμάχονται. Ὑποκινοῦν τὴν Τουρκική ἀνταρσία και δημιουργοῦν τοὺς τουρκικούς θυλάκους. Ὁ κίνδυνος εἶναι φανερός. Ὁ ἐχθρὸς ἔλλοχεύει. Χρειάζεται σύνεση, ένότητα και σταθερότητα που ὁ Μακάριος ἐπιτυγχάνει. Ἡ Κύπρος προοδεύει και ἀνθεῖ σὶά γράμματα, σὶς τέχνες και ἐπιστῆμες, σὶτην πνευματική και ὀικονομική ζωή. Σὲ λίγα χρόνια μπαίνει σὶτὸν κατάλογο τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν του κόσμου. Ὁ Μακάριος γίνεται σύμβολο ένότητας του λαού. Κατακορημνίζει τὰ τεῖχη της διαίρεσης και της διάστασης που χώριζαν τὸν λαό σὲ ἀντιμαχόμενες τάξεις και ένώνει ὄλους για τὸν κοινὸ ἀγώνα για να μταιιωθοῦν τὰ σχέδια τῶν ἐχθρῶν της Κύπρου. Ἐργάτες και Ἐργοδότες, ἀγρότες και ἄστοι, ἔμποροι και βιομήχανοι, καθηγητές και διδάσκαλοι, δημόσιοι ὑπάλληλοι και ιδιώτες, ὄλοι ἀνεξάρτητα ἀποτελοῦν γι' αὐτὸν ἓνα ένιαῖον σύνολο, τὸν ἀγαπημένον του λαόν, τὸν λαόν της Κύπρου. Πολικὸν ἀστέρα σὶτη συμπεριφορά του εἶχε πάνω ἀπ' ὄλα την ἀγάπη. Ἦταν πράγματι ὁ Μακάριος «καρδιά ἠδρασμένη ἐπὶ διανοίας - συνέσεως». Ἦταν πράγματι ἄσβεστη ἔστια ἀγάπης. Ὑβρίζετο και δεν ἀντίβριζε, ἔπασχε και δεν ἀπειλοῦσε, ἐδέχετο τραύματα ἀπὸ ἐχθρὸς και φίλους και τὰ ἐθεράπευε με τὸ χαμόγελο της ἀγάπης του. Ἐστιαρῶνετο και μέσα ἀπὸ τοὺς πόνους ἔλεγε «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι». Σὲ μιὰ ἀδιάσπαστη και μοναδική με τὸ λαό ένότητα, μοναδική σὶτην παγκόσμια ιστορία, ένότητα ἠγέτου και λαού, προχωροῦσε παρὰ τὰ ἔμπόδια και τὶς δυσκολίες σὶτην πραγμάτωση τῶν ὀραματισμῶν του. Διέσχισε ἀπὸ τὴ μιὰ μέχρι τὴν ἄλλη ἄκρη τὴν Ὑδρόγειο σφαῖρα για να ἐπισκεφθῆ λαοὺς και κνθερνήσεις και να ἐκθέσῃ, και να ἐρμηνεύσῃ τὸ πρόβλημα της Κύπρου και να ζητήσῃ κατανόηση και συμπαράσταση. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς και πρωταγωνιστὲς μεταξὺ τῶν Ἀδερφεύτων χωρῶν κέρδισε τὴν ἐκτίμηση και τὸ σεβασμὸ ὄλων. Ἐγινε παγκόσμιο σύμβολο για κάθε εὐγενῆ ἀγώνα.

Άλλ' οἱ ἐχθροὶ δεν σταμάτησαν. Ὁ Μακάριος ἔπρεπε να φύγη, για να μπορέσουν να διχοτομήσουν τὴν Κύπρο. Και ἦλθε τὸ πραξικόπημα και ἦλθε ἡ τουρκική εἰσβολή και ὁ Μακάριος ἔφυγε και ἡ Κύπρος ἐμοιράσθη. Και ἀπὸ τότε ἡ καρδιά του Μακαρίου ἐράγισε. Πὸς να χωρέσῃ τὸν πόνο σάν ἔβλεπε τὴν πατρίδα του μισή, σάν ἔβλεπε τὸ λαό του σὶτην τραγωδία θνθισμένο, σάν ἔβλεπε σωριασμένα σὲ ἔρημια ἐκεῖνα που ὁ ἴδιος με τόσους μόχθους ἔκτισε. Ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ἐργάζεται, μοχθεῖ, ἀγωνίζεται για να σώσῃ ὅ,τι μπορεῖ, για να ἀνακουφίσῃ τὸν χειμαζόμενο λαό του. Και ὁ λαός του δεν τὸν ξέχασε, δεν ἦταν δυνατὸ να τὸν ξεχάσῃ. Μέσα σὶτη συμφορὰ θνθισμένος σ' ἓνα και μόνο χέρι εἶχε ἐμπιστοσύνη για

νά τὸν θγάλη ἀπ' αὐτήν. Στὸ χέρι τοῦ Μακαρίου. Καὶ ἀγωνίστηκε ὁ λαὸς καὶ ξεσηκώθηκε σύσσωμος καὶ ἀπαίτησε τὴν ἐπάνοδο τοῦ Μακαρίου γιὰ νὰ σωθῆ ἡ Κύπρος. Καὶ τὸ πέτυχε.

Σάλπισμα ἐγεροτήριο ἀποτέλεσε ἡ ἐπιστροφή του. Ὁ λαὸς ἀνέπνευσε καὶ ἀνακουφίσθηκε. Ρίχτηκε ξανά στὴν ἐργασία γιὰ οἰκονομικὴ ἀναστήλωση γιὰ νὰ ἀπτεῖται στὸ μακροχρόνιο ἀγῶνα ποὺ κήρυξε ὁ Ἐθνάρχης του. Πίστεψε στὴ δυναμικότητά της ἐπιβιώσῃς του. Γιατὶ ἄκουσε τὸν ἠγέτη του ἀπὸ τὸν ἐξώσιό της Ἀρχειπισκοπῆς νὰ διακηρύσσει μὲ τὴν παλμώδη αγωνιστικὴ φωνή του. Νὰ διακηρύσσει στὶς χιλιάδες τοῦ λαοῦ, ὁ ὅλο τὸν κόσμο, ὁ ἐχθρὸς καὶ φίλος πὼς ἡ Κύπρος πρέπει νὰ ζήσει καὶ θὰ ζήσει.

Καὶ γιὰ νὰ ζήσει ἡ Κύπρος καὶ γιὰ νὰ ἐπιβιώσει ὁ Ἑλληνισμὸς στὸν τόπο τοῦτο πρόσφερε ὁ Μακάριος καὶ τὴν τελευταία του πνοή. Γιατὶ ὁ Μακάριος δὲν ἦταν πολιτικὸς μὲ τὴν στενὴ τοῦ ὅρου ἔννοια. Ἦταν ιδεολόγος ἠγέτης. Ἦταν ἐθνικὸς αγωνιστής, ἦταν φορέας ἀρχῶν καὶ ἰδανικῶν, προμαχος τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου. Μέρα καὶ νύκτα πάνω στὸ βωμὸ τῆς δημοκρατικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀποστολῆς του καταναλίσκετο ἀσταμάτητα γιὰ τὴν ἀνύψωση τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν πρόοδο τῆς πατρίδας. Καὶ ἀγωνίζετο νὰ τὰ προφθάσει ὅλα, νὰ τὰ τελειώσει ὅλα. Ἀλλ' οἱ παλμοὶ τῆς ραγισμένης καρδιάς του δὲν μποροῦσαν πλέον νὰ συμβαδίσουν μὲ τὴς ἐπιδιωξιῆς τῆς σκέψης του. Καὶ ἔπεσε. Ἔπεσε κτυπημένος ἀπὸ τὸν πόνο γιὰ τὸ μοῖρασμα τῆς Κύπρου. Κινημένος ἀπὸ τὴν ἀναλγησία καὶ τὴν ὑποκρισία τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, ἀπὸ τὴ στάση ἐκείνων ποὺ ἐνῶ λέγουν πὼς ἀγωνίζονται γιὰ ἀρχές, μένουν δουλοὶ καὶ ἀδιάφοροὶ μπροστὰ στὸ δράμα τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου. Ἔπεσε. Καὶ ἔχασε ἡ Κύπρος τὸ σοφὸ ποδηγέτη της. Κεῖνον ποὺ σήκωσε ψηλὰ τὸ λάβαρό της καὶ τὸ ξεδίπλωσε ὁ ὅλο τῆς γῆς τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη. Τὸν ἀργυρὸ φύλακα καὶ προστάτη της. Ἔχασε ἡ Ἐκκλησία τὸ φωτισμένο οἰακοστρόφο της. Ἔχασε ὁ Ἑλληνισμὸς τὸν σύγχρονο ἐκφραστὴ τῆς ψυχῆς του. Ἐκεῖνον ποὺ πραγματώσει καὶ ξαναζωντάνεψε τοὺς θρόλους καὶ τὴν παράδοση τῆς φυλῆς. Ἔχασαν οἱ λαοὶ τὸ σύμβολο τῆς ἀντίστασης ἐναντίον σὲ κάθε βία καὶ καταπίεση. Ἔπεσε ὁ Μακάριος καὶ μὲ τὴν πτώση του ἀπορραγίζεται ἡ Κύπρος καὶ ὁ κόσμος γίνεται φτωχότερος. Ποιὸς θὰ παραμυθῆται τὸ θυμωμένο στὴ θλίψη λαό; Ποιὸς θὰ σταματήσει τοὺς θρήνους καὶ τὰ δάκρυα; Ἐφύγε ὁ διοργανιστὸς τὸν Πατέρα, ὁ ὀδηγὸς καὶ ὁ ἐμπνευστὴς του, ἡ ψυχὴ τῆς Κύπρου. Κλάψατε ἀδελφοί μου καὶ θρηνησατέ, ὄχι γιὰ κεῖνον ποὺ ἔφυγε, ἀλλὰ γιὰ μᾶς ποὺ μείναμε, γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Κύπρου, γιὰ τὴ μεγάλη ἀπώλεια, γιὰ τὴ μεγάλη συμφορά. Ὁ Ἀκρίτας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ ἵνδαγμα τῶν ὅλου γῆς ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας, πάλεψε μὲ τὸν χάροντα στὰ μαρμαρένια ἀλώνια καὶ ἔπεσε. Ποιὸς τάφος καὶ ποιὰ γῆ θὲ νὰ μπορέσουν νὰ κρατήσουν μέσα τους κλειστὸ τὸ γιγαντιά μας; Ἀκρίτας εἶναι. Δὲν χάνεται στὰ τάφους. Γι-

νεται θρόλος, γίνεται σύμβολο, γίνεται λάβαρο γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ φάρος ποὺ στέκει σιὸς αἰῶνες καὶ φωτίζει ἀπείρακτος ἀπὸ τὶς καταιγίδες καὶ τὶς θύελλες.

Μακάριε, ἀξέχασε Πατέρα μας. Κι ἂν ὁ χάρος σὲ νίκησε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια, δὲν πέθανες. Δὲν μπορεῖ ὁ θάνατος νὰ πλήξει τοὺς μεγάλους. Ζῆς καὶ θὰ ζῆς πάντοτε στὶς ψυχῆς μας, στὶς σκέψεις μας, στὴ μνήμη μας. Ζῆς καὶ θὰ ζῆς πάντοτε σιὸς θρόλους καὶ στὶς ἱστορίες μας, στὰ βουνὰ καὶ στὶς λαγκαδιὰς τῆς γῆς σου, στὴ Μόρφου, στὴν Κερύνεια, στὸν Πενταδάκτυλο, στὴν Καρπασία, στὴν Ἀμμόχωστο, στὴν Πάφο, στὴ Δεμεσό, στὴ Λάρνακα, στὸν Ὀλυμπο. Σὲ κάθε σπιθαμῇ τῆς γῆς αὐτῆς, ποὺ μὲ τὸν ἰδρωτὰ σου πότισες καὶ ἀγίασες μὲ τὸ αἷμα σου. Καὶ ἡ Κύπρος θὰ ζήσει γιατί ἡ ζωὴ τῆς Κύπρου ἦταν ζωὴ σου. Καὶ ἡ Κύπρος θὰ ζήσει γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ δική σου θέληση καὶ ἡ ὑποθήκη. Κι αὐτὴ τὴν ὑποθήκη θὰ τὴν κρατήσουμε πιστά, μέχρι τέλους, μεγάλε μας Ἀρχηγέ. Καὶ θὰ τῆς μείνουμε πιστοὶ μέχρι θανάτου.

Χριστιεπώνυμον τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα, Ἑλληνας ἀδελφοί. Μπροστὰ στὸ ἱερὸ σκῆνος τοῦ μεγάλου ἠγέτη μας, ἤρθαμε σήμερα γιὰ νὰ καταθέσουμε τῆς ψυχῆς μας τὰ ἄνθη, τῆς ἀγάπης μας καὶ τῆς ἐγνωμοσύνης μας τὰ δάκρυα. Ἄς μὴν ἀφήσουμε νὰ μᾶς νικήσῃ τὸ πένθος, ἄς μὴ μᾶς λυγίσῃ τὸ πλῆγμα. Ὁρθοὶ ἄς σταθοῦμε μπροστὰ στὴ συμφορά. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ θέληση Ἐκείνου. Νὰ μείνουμε ὀρθοὶ στὶς ἐπάλλξεις καὶ νὰ ἀγωνισθοῦμε γιὰ νὰ ἀποπλύνουμε τὴν ἐθνικὴ ταπείνωση καὶ τὴν καταισχύνῃ ποὺ μᾶς πρόσφερε τῆς προδοσίας τὸ προαξικόπημα καὶ ἡ εἰσβολὴ τοῦ Τούρκου. Ὁ ἀγῶνας Του ἄς μᾶς ἐμπνεύσῃ. Ἡ ἀποφασιστικότητά του, ἡ πίστις του, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνεση καὶ ἡ σωφροσύνη του ἄς μᾶς καθοδηγοῦν. Καὶ Κεῖνος μὲ τὴ ζωὴ Του μᾶς δίδαξε πὼς ἡ μεγαλωσύνη σιὸς λαοῦς δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ μέγεθος του. Ἐκεῖνος ἦταν ἠγέτης μικροῦ λαοῦ ἀλλ' ἔγινε μεγάλος. Ἐμεγαλοῦργησε γιατί πίστευε στὶς ἀρχές του καὶ στὸν ἀγῶνα γι' αὐτὲς τὶς ἀρχές, καὶ μαζὶ του μεγάλωσε καὶ τὸ λαὸ τῆς Κύπρου. Ἄς ἀκολουθήσουμε τὸ παράδειγμά Του. Πίστις στὰ δίκαιά μας καὶ ἀγῶνας μέχρι τέλους γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν δικαίων μας. Ἐκεῖνος πίστευε πὼς ἡ ἐνότητα τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ πιὸ ἰσχυρὰ δύναμη σὲ κάθε ἀγῶνα. Ἄς συνειδητοποιήσουμε καὶ μεις αὐτὴ τὴν ἀλήθεια καὶ ἄς σφυρηλατήσουμε τὴν ἐνότητά μας. Ἦταν ἡ πιὸ μεγάλη Του ἐπιθυμία καὶ ἡ πρωτίστη ὑποθήκη Του. Ὁ λαὸς τῆς Κύπρου νὰ παραμείνῃ ἐνωμένος. Γιατὶ μόνον ἐνωμένοι καὶ ἀδιάσπαστοι θὰ ὑπερηκίνομε τὶς τραγικὲς στιγμὲς ποὺ περνῶμε καὶ θὰ ματαιώσουμε τὰ ὑποβλά τῶν εἰσβολέων σχέδια. Μόνον ἐνωμένοι καὶ ἀδιάσπαστοι θὰ μπορέσουμε νὰ θέσουμε τέρμα στὴν ἀρπαγὴ καὶ στὴν κατοχὴ τῶν ἐδαφῶν μας. Δὲν εἶναι καιρὸς γιὰ κομματικὲς καὶ προσωπικὲς φιλοδοξίες καὶ πάθη διὰ τὴν Κύπρος εἶναι μισὴ καὶ τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς βρίσκονται ἐδῶ καὶ

καταδοκοῦν. Γι' αὐτὸ δώστε τὰ χέρια ἀδελφοί, δώστε τὰ χέρια πάνω στὸ φέρετρο τοῦ Ἐθνάρχη. Εἶναι τὸ καλύτερο, τὸ πιὸ τιμημένο στεφάνι ποὺ θὰ στεφανώσῃ σήμερα τὴν ἡρωϊκὴ καὶ σεβαστὴ μορφὴ Του.

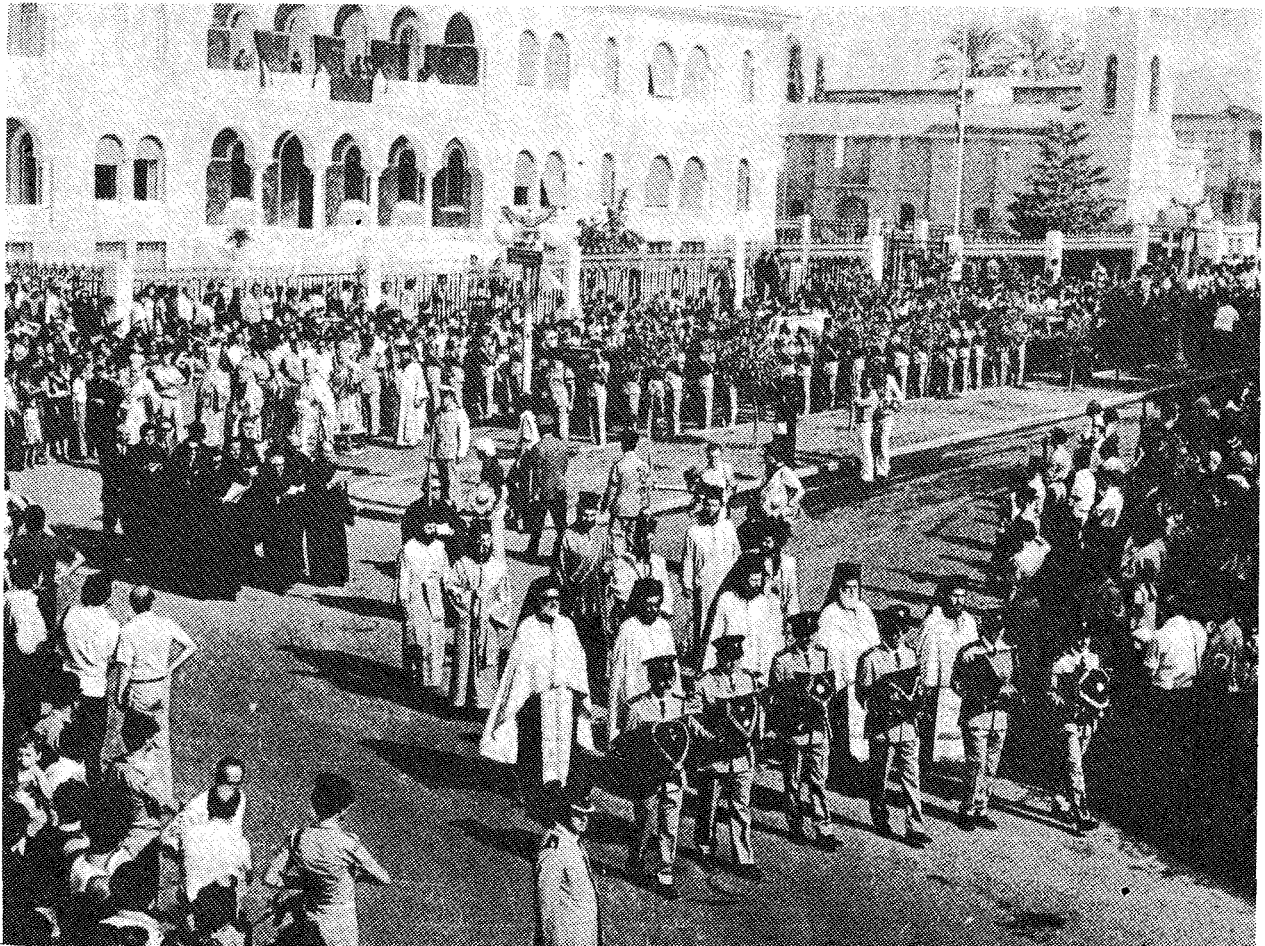
Μεγάλε μας Ἡγέτη, Ἐθνάρχα Μακάριε.

Σὰν ὕψιστο ἀσπασμὸ πρὸς τὴ σεπτὴ μορφὴ σου μὰ ἔχομε νὰ δώσουμε ὑπόσχεση. Καὶ εἶναι τοῦτη ἡ ἰδική Σου θέληση. Μὲ τὶς δικές σου λέξεις: «Θὰ συνεχίσουμε τὸν ἀγώνα, δὲν θὰ γονατίσουμε. Θὰ ἀγωνιζόμαστε μέχρι τὴ νίκη, μέχρι τὴ δικαίωση» γιατί μπροστὰ θὰ σ' ἔχομε ἐσένα, σημαιοφόρο, καθοδηγητὴ, πρωταγωνιστὴ, προστάτη. Γιατὶ θὰ σὲ βλέπουμε ὁρθὸ καὶ πρῶτο σὶς ἐπάλλξεις. Γιατὶ ὅσο ἡ Κύπρος μας θὰ μένη μοιρασμένη θ' ἀποῦμε τὴ γνώριμη φωνὴ σου τὸν Αἰσχύλειο νὰ τραγουδᾷ παιᾶνα: «ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε, ἐλευθεροῦτε Πατρίδα, ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, Θεῶν τε πατρῶων ἔδη, θήκας τε προγόνων. Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών».

Ἀναπαύου λοιπὸν ἤρεμος στὸ Πάνθεον τῶν Ἀθανάτων, ἀείμνηστε Ἀρχιεπίσκοπε καὶ Ἐθνάρχα.

Ἐμεῖς τὰ παιδιά σου, θὰ τηρήσουμε πιστὰ τὶς ὑποθήκες σου. Θὰ ἀκολουθήσουμε χωρὶς λοξοδρομήσεις τὸ δρόμο ποὺ χάραξες ἐσὺ. Γιατὶ οἱ παλμοὶ τῆς καρδιάς σου, ποὺ σταμάτησαν ἀπὸ τὸν πόνο τῆς σταυρωμένης Κύπρου μας, ἔγιναν παλμοὶ τῆς δικῆς μας καρδιάς. Σὲ βεβαιώνουμε, δὲν θὰ σταματήσῃ, δὲν θ' ἀφήσουμε νὰ σταματήσῃ πάνω στὸ σταυρὸ ἡ πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Κύπρου. Θὰ βαδίσουμε ὁρθοί, ἀποφασιστικοὶ πρὸς τὴν Ἀνάσταση. Οἱ προσευχές σου ἄς μᾶς συνοδεύουν καὶ ἄς μᾶς ὀδηγοῦν.

Ἀνὲν ἀμφιβάλλουμε πὼς ἡ ἀγία ψυχὴ σου εὐρισκομένη σήμερα μαζί μας θὰ ἤθελε μὲ τὴν εὐγένεια τῶν αἰσθημάτων τῆς καὶ μὲ τὸ γλυκὸ τοῦ προσώπου σου χαμόγελο νὰ εὐχαριστήσῃ ὅλους ὅσους ἦλθαν γιὰ νὰ τιμήσουν τὴν πρὸς τὸν οὐρανὸ πορεία σου καὶ νὰ κλάψουν μαζί μας γιὰ τὴν ἀπώλειά μας. Ἀπὸ μέρους τῆς δικῆς σου ψυχῆς, ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅλου τοῦ βαρυσπενθούντου λαοῦ ἐκφράζουμε βαθειὰ τὴν ἐκτίμησή μας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μας σὲ ὅλους τοὺς τετιμημένους ἐκπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν χωρῶν ποὺ θροῖσκονται σήμερα ἐδῶ καὶ πενθοῦν μαζί μας, καὶ τοὺς παρακαλοῦμε τὴν εὐγνωμο-

Ἡ συνοδεύουσα τὸ ἱερὸν σκῆνωμα τοῦ Μακαρίου πομπὴ ἐπισήμων καὶ λαοῦ εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναπαύσεώς του.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Τ Ο Υ Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ο Υ Τ Η Σ Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Η Σ Δ Η Μ Ο Κ Ρ Α Τ Ι Α Σ

Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΑΤΣΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΗΔΕΙΑΝ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

«Μὲ τὸ συμβολικὸ βάρος τοῦ ἀξιωματοῦ μου, ἔρχομαι νὰ ἀποθέσω ἀπάνω στή σοφὴ σου ἕνα στεφάνι τιμῆς καὶ δόξας, Κεφαλή τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Μητέρα Ἑλλάδα νὰ προσθέσω τὴ φωνή μου στὴ φωνή τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ, στὴ φωνή ἑκατομμυρίων ἐλεύθερων ἀνθρώπων. Στὸ θρόνο τῶν Κυπρίων ἀδελφῶν, θέλω νὰ προσθέσω τὸ θρόνο ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Μακαριώτατε,

Ἐπὶ 27 χρόνια συγκέντρωσες τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴ λατρεία τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ. Στὸ λαοῦ τὴ θέληση στηρίχθηκε ἡ δύναμή σου. Γι' αὐτὸ κατώρθωσες, μέσα στὶς πρὸ δύσκολες συνθήκες, νὰ ἀνεβάσῃς τὸ ἐπίπεδο ζωῆς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, νὰ ὀργανώσῃς ἀπὸ τὴ βάση μιὰ νέα δημοκρατικὴ Πολιτεία καὶ νὰ ἐπιβάλλῃς μέσα σὲ λίγο χρόνο τὴν παρουσία τῆς στῆν διεθνή κοινωνία.

Ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ τρία τελευταῖα τρομερὰ χρόνια κυβερνοῦσες ἐπιδέξια, ἀνεξίκακα, πρᾶα καὶ σταθερὰ τὴν Κυπριακὴ Πολιτεία καὶ ἔτσι ἔδωσες ἀφορ-

σὴν μας αὐτὴ νὰ τὴν μεταφέρουν καὶ στὶς Ἐκκλησίες καὶ τὶς Ἀρχές ποὺ ἐκπροσωποῦν. Ἡ ἐδγενής χειρονομία τους νὰ ἐρθοῦν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ πέρατα καὶ νὰ παραστοῦν στῆν κηδεῖα τοῦ μεγάλου μας Ἡγέτη μᾶς παρηγορεῖ καὶ μᾶς βεβαιώνει πὸς ὑπάρχουν ἄνθρωποι καὶ λαοὶ ποὺ ξέρον νὰ τιμοῦν τοὺς Μεγάλους. Τοὺς βεβαιώνουμε: Θὰ μᾶς μείνῃ ἀλημονήτη.

Ἄλλ' ὃ Σὺ ποὺ τοὺς κόσμους κυβερνᾷς, πηγὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, ρίψε τὸ βλέμμα Σου σὲ μᾶς, σ' αὐτὴ τὴ δύσκολη τὴν ὥρα καὶ ἄκουσε τὴν προσευχὴ τοῦ χειμαζόμενου λαοῦ Σου. Ἐνίσχυσέ μας νὰ νικήσουμε τὴ συμφορὰ καὶ δρόμο σοτηρίας ἀνοιξέ μας. Ἀνάπαυσε τὸν Ἡγέτη τῆς Κύπρου Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο σὲ χώρα ζώντων καὶ σὲ σκηνές Ἁγίων παρέχοντας σ' αὐτὸν τὸν στεφάνο τῆς καλῆς ἀθλήσεως καὶ ζωῆς. Καὶ σὲ μᾶς δῶσε δύναμη νὰ μείνουμε πιστοὶ στὶς ὑποθήκες Του καὶ μὲ ἀντίξιοις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδας νέους ἄρχοντες νὰ συνεχίσουμε τὴν πορεία μας πρὸς τὸ φῶς, πρὸς τὴ δικαίωση καὶ τὴν ἐλευθερία.

μὴ πολλὰς φορὰς σὲ τιμητικὰ συγκρίσεις σὲ ὅλα τὰ πεδία.

Ἄλλα τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης τὰ χάριτες σ' ἕνα λαό, τὴν ὥρα ποὺ δὲν ὑπῆρχε εἰρήνη. Τὴν ὥρα ποὺ σὲ κύκλωναν ἐχθροὶ ἀνελεῆτοι, τὸν λαό σου κι' Ἔσενα. Ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔπεσες. Ὅσες φορὰς ἐπιχειρήσανε νὰ σὲ ἐξοντώσουν, ξέφυγες ἀπὸ τὶς ἐνέδρες τους. Καὶ μόνο ποὺ σὲ μαθαίνανε ζωντανὸ εἶχαν κίβλας νικηθεῖ. Καταλαβαίνανε πὸς χάσανε τὸ σκοτεινὸ τους παιχνίδι.

Δὲν νικήθηκες ποτὲ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σου. Ἄλλὰ φρεῖ! νικήθηκες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου. Πίστινες —θυμᾶμαι τὰ σημαδιακὰ λόγια ποὺ ἀνταλλάξαμε, στὸ τελευταῖο σου ταξίδι στὰς Ἀθήνας— πιστινες πὸς ἡ δύναμη τοῦ θνητοῦ κορμιοῦ σου εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀθάνατης ψυχῆς σου. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο λάθος τῆς ζωῆς σου. Τὸ λάθος σου εἶναι ὅτι σὲ χάσαμε.

Ἄλλὰ δὲν εἴμαστε ἐδῶ μόνο γιὰ νὰ θρηνησομε. Θέλω, ἐκφράζοντας μιὰ καθολικὴ πίστη τοῦ Ἐθνους, νὰ σὲ διαβεβαιώσω πὸς πρέπει νὰ ἀναπαύσαι ἡσυχος στῆν ἱερὴ γῆ τῶν πατέρων σου. Ἐσὺ πέρασες, ἀλλὰ τὸ ἔργο σου δὲν θὰ περάσῃ.

Τὸ ποίμνιό σου οὐσπειρωμένο γύρω ἀπὸ τὴ μνήμη σου, θὰ πορευθῆ τὸ δρόμο ποὺ Ἐσὺ χάραξες μὲ τὴ σύνεση καὶ τὴν αγωνιστικὴ σου πίστη. Ἄλλὰ καὶ ὅλος ὁ Ἑλληνισμός, ὅπως πάντα θὰ πράξῃ τὸ χρέος του.

Ὁ πολὺπλευρὸς ἀγώνας σου γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου καὶ τὴν δίκαιη πολιτικὴ ἀποκατάσταση τοῦ λαοῦ τῆς δὲν θὰ σταματήσῃ ἐδῶ μπρὸς στὸ σκῆνωμά σου. Ἀντίθετα, ἀπὸ τὸ σκῆνωμά σου αὐτὸ ἀντλεῖ καὶ θὰ ἀντλή ὀλοένα νέες δυνάμεις, νέα πίστη, νέα ἀνεξάντλητη ὑπομονή.

Ὅ,τι ἔκανες ἐσὺ ὡς μοναδικὸ πρόσωπο, θὰ τὸ κάνη τώρα ἐνωμένος ὁ ἴδιος ὁ Κυπριακὸς Λαός. Τὴ θέση τοῦ Ἐθνάρχη θὰ τὴν πάρῃ τὸ ἐνωμένο Ἔθνος. Τὴ δύναμη τῆς προσωπικότητάς σου θὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ ἡ δύναμη τῆς καθολικότητάς ἐνός λαοῦ. Ὅσοι βαναλαίζονται ὅτι ἐλαττώθηκε ἀπὸ σήμερον ἡ θέση τῆς Κύπρου στὸν παγκόσμιο στίβο, πλανῶνται καὶ γρήγορα θὰ ἀπογοητευθοῦν. Ἡ σκιά τοῦ μεγάλου νεκροῦ εἶναι παροδύναμη. Τὴν αἰσθανόμαστε ἐμεῖς καὶ θὰ τὴν αἰσθανθοῦν σύντομα καὶ οἱ ἄλλοι. Τίποτα

δὲν ἄλλαξε. Οὔτε ἡ ἀπόφαση, οὔτε ἡ ἀποχή, οὔτε ἡ ὑπομονή, οὔτε ἡ προσήλωση σὲ τὴν ἰδέαν τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Δικαιοσύνης. Συνεχίζεται καὶ θὰ συνεχισθῆ ἀναλλοίωτη ἢ δύσκολη, μὰ τίμια προσπάθεια γιὰ τὴν δικαίωση τῶν ἀδικημένων.

Τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος, σὴν πολύχρονη ἱστορία του, πέρασε ἀπὸ τὶς πιὸ σκληρὰς δοκιμασίες καὶ ὁμῶς ἐπέζησε. Ἐπέζησε διότι σὲ ὧρες ἀκριβῶς τῆς συντριβῆς καὶ τοῦ πένθους ξαναβρίσκει τὸν καλλίτερο ἑαυτὸ του.

Σὲ μιὰ τέτοια ὥρα θροισκόμαστε σήμερον. Καὶ ἡ φωνὴ τῆς συνείδησης τοῦ καθενὸς καλεῖ ὅλους νὰ πράξωμε ὅ,τι τόσες φορὰς σὲ τραγικὰς ὥρας ἐπράξαμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες μέσα σὲ αἰῶνες. Νὰ ἐκπληρώσωμε τὸ ὑπερῖατο χρέος: νὰ ξεχάσωμε τὸ θνητὸ ἑαυτὸ μας καὶ νὰ σκεφθοῦμε τὴν ἀθάνατη Πατριίδα. Νὰ προσφέρωμεν ὅ,τι αὐτὴ τῆ στιγμή χρειάζεται ἢ Πατριίδα: τὴν καθολικὴ ὁμοφυξία, τὴν ἐνότητα σὲν κοινὸ ἀγῶνα. Ἀνεληρέαστοι ἀπὸ τὶς οἰσodήποτε ὑποουλές παροτρύνσεις, νὰ σταθοῦμε ὁρθοὶ σάν ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, ὁ καθένας σὴν ὠριωμένη θέσῃ.

Ἐσεῖς ἀδελφοὶ Κύπριοι, ἐνωμένοι ἐδῶ, καὶ ἐμεῖς ἐκεῖ πὸν ταχθήκαμε.

Ἐσεῖς ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ σηκώσετε τὴν Κιβωτὸ μὲ τὶς ἐπιτολές τοῦ Ἠγέτου, προπαντὸς ἐσεῖς οἱ νόμιμοι ἐκπρόσωποι καὶ συνεχισταὶ τῆς ἰδίας πολιτικῆς τάξεως, πιστοὶ σὴν πορεία τὴν ὁποία μὲ σύνεση καὶ μετριοπάθεια, ἀλλὰ καὶ μὲ θάρρος καὶ πατριωτισμὸ, ἀδιάφορος σὲ ὅλους τοὺς ἀντίξοους ἀνέμους ἐχάραξε ὁ Ἐθνάρχης Μακάριος. Ὅπως σὲ παρελθόν Ἀυτὸς, ἔτσι καὶ Ἐσεῖς σὲ μέλλον. Βαρὺ εἶναι τὸ φορτίο ἀλλὰ καὶ τὸ καρὰβι εἶναι γερό.

Ἀδελφοί, οἱ μεγάλοι νεκροὶ δὲν ἐκλείπουν. Ἡ παρουσία τους γίνεται σὴν μεταθανάτια πορεία τους μέσα σὴν ἱστορία ἀκόμη πιὸ ἐντονη. Κλαίμε διότι πέθανε ὁ Μακάριος. Καὶ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ Μακάριος ζεῖ. Ζεῖ σὴν ψυχὴ ὅλων σας, σὴν θέλησή σας νὰ πραγματοποιήσετε τὴ δική του τὴ θέληση.

Δεῦτε, πονεμένοι ἀδελφοί, νὰ λάβετε θάρρος, δύναμη καὶ πίστη. Ὁ Μακάριος ὑπῆρξε ἢ Κύπρος καὶ ἢ Κύπρος δὲν πεθαίνει.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Τσατσος ἀσπάζεται ἐν εὐλαβείᾳ τὸ ἱερὸν σκῆνωμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

**ΕΠΙΚΗΛΕΙΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΣΚΟΥΝΤΟΣ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ κ. ΣΠΥΡΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΗΛΕΙΑΝ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ**

Ἔπεσες Μεγάλε μας, ἀξέχαστε Ἡγέτη, στίς ἀγωνιστικῆς ἐπάλλξεις. Ἔπεσες ἀγωνιζόμενος γιά τὸ λαό σου, ἀγωνιζόμενος γιά τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδας σου, λαὸν καὶ πατρίδα πὸν τόσον ἀγάπησες ὅσον δὲν ἀγάπησε κανένας ἄλλος. Ἔπεσες Μεγάλε Ἡγέτη πρόωρα, γιὰ τὰ χιτυπήματα ὑπῆρξαν μεγάλα: τὰ χιτυπήματα τῆς ἀδικίας, τὰ χιτυπήματα ὄλων ἐκείνων πὸν δὲν θέλησαν νὰ σὲ βοηθήσουν ὅσον ἐπρόρεπε, ἢ καθόλου, σὶόν μεγάλο σου ἀγώνα γιά τὴν ἐλευθερία, γιά τὴ σωτηρία τοῦ τόπου σου.

Ὁ Πενταδάκτυλος δάκρυσε καὶ ὁ Ὀλυμπος σκοτεινίωσε, Μεγάλε μας Ἡγέτη, μετὶ τὸ ἀγγελμα τοῦ θανάτου σου. Ἡ γῆ τῆς Κύπρου συνθέμελα τράνταξε μετὶ τὴν προσμονή νὰ δεχτεῖ σὶὰ σπλάχρα τῆς τὸ πάνσεπτό σου σῶμα.

Ὁ λαός σου δακρυσμένος ἀκουμπᾷ σὶὸ φέρετρό σου διερωτώμενος, ἀναλογιζόμενος καὶ προσπαθώντας νὰ συλλάβει τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἔκταση τοῦ μεγάλου χαμοῦ, χαμοῦ πὸν δὲν ἔχει ὄρια καὶ πὸν δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπληρωθεῖ. Ὁ Ἑλληνισμὸς ὀλόκληρος γονατίζει μπροστά σου καὶ σὲ ἀποχαιρετᾷ καὶ τὸ παγκόσμιο ἐκφορᾷ τὴ σιγμὴ αὐτὴ τὸ θαυμασμό του γιά τὸν Μεγάλο Ἡγέτη πὸν ἔφυγε, τὸν Μεγάλο Ἡγέτη τῆς μικρῆς Κύπρου, πὸν ἰσοπέθησε τὴν πατρίδα του σὲ μεγάλην θέση διεθνῶς, τὸν Μεγάλο Ἡγέτη πὸν ὀδήγησε τὴν πατρίδα του καὶ τὸν λαό του σ' ὄλους τοὺς ἀγῶνες μπροστά καὶ πάντα μπροστά γιά τὴν ἐπιτενῆ τοῦ δικαίου. Τὸν Ἡγέτη πὸν ἔγινε ἰνδαλμα τῶν λαῶν τῆς γῆς πὸν ἀγωνίζονται γιά τὴν ἐλευθερία τους καὶ τὴ δικαιοσύνη.

Ὁ Μακάριος δὲν ἦταν μὴ σὶνηθισμένη πολιτικὴ φροιογνωμία. Γονατίζει μπροστά του ἡ ἱστορία, γονατίζουν μπροστά του τόσες γενιές, περνοῦν μπρο-

σὶὰ ἀπὸ τὸ φέρετρό του τόσες γενιές, καὶ ἡ ἱστορία τὸν ἀποκτᾷ, τὸν ἀποκτᾷ σὶὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς πὸν μεγάλους ὄλων τῶν ἐποχῶν, σὶὸν ἓνα πὸν μετὶ τὴν ἀνθρωπιά του, μετὶ τὴν ἡγετική του ἱκανότητα, μετὶ τὴν πολιτικότητα του, μετὶ τὸ ἦθος του, μετὶ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὴν πατρίδα, μετὶ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὰ δίκαια, μετὶ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν λαό του, μετὶ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὰ ὑψηλὰ ἰδανικά, ἀπέδειξε ὅτι δὲν εἶναι σὶνηθισμένος Ἡγέτης. Καὶ ἡ ἱστορία τὸν δέχεται σὶήμερα, τὸν δέχεται καὶ τὸν καταιάσσει σὶὸ Πάνθεο τῶν Ἀθανάτων ἀπ' ὅπου θὰ παρακολουθεῖ τὰ βήματά μας, θὰ μᾶς παρακολουθεῖ σὶὸ δρόμο πὸν Ἐκεῖνος χάραξε ἂν πιστὰ τὸν ἀκολουθοῦμε καὶ εἶναι χρέος μας πιστὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουμε. Ἀπὸ τὸ Πάνθεο τῶν Ἀθανάτων καὶ ἀπὸ τὸ «Θρόνο» τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου θὰ βλέπει τὴν πατρίδα του, θὰ παρακολουθεῖ κάθε βῆμα ὄλων μας. Καὶ εἶναι ὄρκος μας νὰ σταθῶμε ἀντάξιοι τῶν προσδοκιῶν του καὶ τῶν ἐθνικῶν του ὀραματισμῶν. Εἶναι ὄρκος μας νὰ ἀκολουθήσουμε πιστὰ τὰ βήματά του, ὄλος ὁ λαός, ὄλη ἡ πολιτικὴ ἡγεσία, ὄλος ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ νὰ συνεχίσουμε τὸν ἀγῶνα ἀνένδοτοι μετὰ δάση τὶς δικές του ὑποθήκες, μετὰ δάση τὶς ὑποθήκες πὸν Ἐκεῖνος μᾶς ἄφησε, ἀκόμα καὶ πρόσφατα. Νὰ συνεχίσουμε μέχρις ὅτου δικαιωθεῖ ὁ τόπος αὐτός, μέχρις ὅτου δικαιωθεῖ ἀπόλυτα οἱ δικοί σου, Μεγάλε Ἀρχηγέ μας, ἀγῶνες, μέχρις ὅτου οἱ ὀραματισμοί σου πραγματοποιηθοῦν, μέχρις ὅτου Ἐσὺ δικαιωθεῖς γιὰ τὸν ἀνδικαιωθεῖς Ἐσὺ, θὰ δικαιωθεῖ καὶ ὁ μαρτυρικός λαός σου.

Ἐπόχεση λοιπὸν μπροστά σὶὸ σεπτό σκῆνωμά σου, Μεγάλε μας καὶ Ἀληθινόητε Ἡγέτη, δίνουμε πῶς δὲν θὰ ἐγκαταλείνουμε ποτε τὶς ὑποθήκες σου.

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΕΝΟΣ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ

Πάντοτε ἦτο δύσκολον νὰ κριθοῦν οἱ ἀνθρωποι, καὶ ἰδίως οἱ μεγάλοι, ὅταν τὸ χρονικὸν διάστημα πὸν παρεῖλθεν ἀπὸ τοῦ θανάτου των εἶναι μικρόν. Καὶ εἶναι εὐλογον. Διότι πολλὰ γεγονότα μένουσιν συχνὰ ἀκόμα ἀνεξερευνήτα καὶ ἀνεξιχνίαστα ἀπὸ πλευρᾶς ἐλαττηρίων καὶ κριτηρίων, πὸν ἐπηρέασαν τὰς πράξεις τοῦ κρινομένου.

Ἐπειτα ζοῦν σὶνήθως ἀκόμη πολλὰ ἀπὸ τὰ πρόσωπα, τὰ σὶνδεθέντα καθ' ὀιογδήποτε τρόπον μετὰ τὸν ἀποθανόντα. Εἶναι διὰ τοῦτο πὸν δύσκολον νὰ ὑπεισέλθουν προσωπικαὶ κρίσεις, ἐπηρεαζόμενα ἀπὸ λόγους σὶμφέροντος, ἰδεολογικῶν ἀντιθέσεων, καθὼς καὶ ἀπὸ ποικίλας ἄλλας αἰτίας.

Τὸ ἴδιο σὶμδαίνει καὶ μετὰ τὸν μακαριστὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου Μακάριον. Εἶναι πὸν ἐνωρίς ἀκόμη διὰ νὰ τοποθετηθῆ εἰς τὰ πραγματικά της πλαίσια ἡ προσωπικότης τοῦ ἐκλιπόντος.

Ἐνα εἶναι ὄμως ἀναμφισῶήτητον γεγονός, ὅτι ὅσο περναίει ὁ καιρός, τόσον γίνεται αἰσθητότερη ἡ ἔλλειψις τοῦ Μακαρίου ἀπὸ τὸν χῶρον τῆς Κύπρου.

Εἶναι κοινὴ πεποίθησις ὅτι ὁ Μακάριος ὑπῆρξεν ἀδιαφιλονίκητος προσωπικότης, μετὰ διεθνή ἀκτινοβολία. Τὸ ἀναγνωρίζουν ἐχθροὶ καὶ φίλοι του.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ἔθεσε μονίμως τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητός του εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς

Κύπρου. Και είναι μία σφραγίς ιδιαιτέρως έντυπωσιακή.

Ο άποθανών Άρχιεπίσκοπος, λόγω τής διπλής του ιδιότητος, έκάλυψεν επί 27 χρόνια τήν ζωήν τής Μεγαλονήσου. Τόν έγνωρισαν πολλοί. Διά τούτο και πολλοί ήμπορούν νά έκφέρουν κρίσεις διά τόν Μακάριον.

Νομίζω όμως ότι μερικοί πού τόν έζήσαμεν από πολύ κοντά εις όλας τās έκδηλώσεις τής ζωής του, έχομεν κάποιαν δυνατότητα νά τόν κρίνωμεν ευχερέστερον και ίσως δικαιότερον.

Αυτή ή σκέψις μου δίδει τό δικαίωμα νά χαράξω όλίγας γραμμάς διά τό πρόσωπον του άειμνήστου Άρχιεπισκόπου άφού μάλιστα μου έζητήθη μία τοιαύτη συνεργασία και έκ μέρους του περιοδικού «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Εις μίαν στιγμήν ύψηλής μορφής ένθουσιασμού ό μακαριστός Έθνάρχης είχε ειπεί: «Όταν άποφασίσω νά άποθάνω, χίλιοι Μακάριοι θά συνεχίσουν τόν άγώνα».

Όμως ή πραγματικότητα μαρτυρεί, ότι χίλιοι συνεχιστάι του έργου του δέν κάμνουν ένα Μακάριον.

Ο Μακάριος ήτο μία ιδιάζουσα φυσιογνωμία, πού κατώρθωσε νά γεμίξη όλον τόν χώρον τής Κύπρου και πέραν αυτής με τήν παρουσίαν του.

Η άλήθεια είναι ότι κατά τās τελευταία χρόνια είχε γίνει «σημείον άντιλεγόμενον». Ηγαπήθη μετά πάθους από πολλούς και έμισήθη μετά πάθους πάλιν από μίαν μερίδα. Είναι ίδιον, άλλωστε, τής Έλληνικής φυλής νά ζή συχνά μέσα εις κλίμα έντόνων άντιθέσεων.

Άσφαλώς ως άνθρωπος ό Άρχιεπίσκοπος έκαμε και λάθη. Άλλά θά ήτο άδικία, νομίζω, νά του καταλογίση κανείς ευθύνην, στηριζομένην εις τήν άντίληψιν, ίσως ένίων, ότι ό Μακάριος έθυσίαζε χάριν τών προσωπικών του επιδιώξεων τās ύψιστα γενικώτερα εκκλησιαστικά ή έθνικά θέματα.

Είχα τήν ευτυχίαν νά υπηρετήσω τήν Έκκλησίαν τής Κύπρου ως Χωρεπίσκοπος επί έπταετίαν υπό τās διαταγās του Μακαρίου.

Έζησα έπτά έτη άνεφέλου μετ' αυτού συνεργασίας, κατά τās όποια διεπίστωσα τήν απλότητα τής ψυχής του, τό άόργητον του χαρακτήρος του, τήν έκπληκτικήν διορατικότητά του, τήν όξειαν κρίσιν του, τήν αξιοθαύμαστον άφιλοχρηματίαν του, τήν άκαταπόνητον δραστηριότητά του, τήν δύναμιν τής θελήσεώς του, τό χάρισμα τής διακριτικής ευγενείας του, τήν σπανίαν

ικανότητά του νά συλλαμβάνη άμέσως τήν ουσίαν τών έμφανιζομένων προβλημάτων και τέλος τήν μετά πάθους αγάπην του προς τήν πατρίδα και τήν δικαιοσύνην, συνεπεία τών όποιων ένεφανίζετο άνυποχώρητος εις θέματα δικαιοσύνης τών ύπέρ τής έλευθερίας άγώνων τών καταπιεζομένων λαών.

Πάσαν πρότασιν μου, τήν όποιαν τότε ως Βοηθός του Έπίσκοπος διετύπωνα έκάστοτε, άποβλέπων πάντοτε εις τήν ανάγκην νά συνεργήσω διά τήν καλύτεραν όργάνωσιν τής Έ. Άρχιεπισκοπής και τήν γονιμότεραν έν τή κοινωνία παρουσίαν της, ό Άρχιεπίσκοπος τήν ένέκρινε πάντοτε άνεπιφυλάκτως, συνοδεύων τήν συγκατάθεσιν του με τό χαρακτηριστικόν εκείνο χαμόγελον, πού μόνον αυτός είχε τό προνόμιον νά τό διαθέτη.

Κατά τήν περίοδον τής τουρκικής άνταρσίας διετήρει μίαν θαυμαστήν αυτοκυριαρχίαν και μίαν άδαπάνητον ευψυχίαν, πού μάς έκαμνεν όλους νά άπορωώμεν.

Πιστεύω ότι, παρά τās εις πάντα άνθρωπον έμφανιζόμενας άτελείας, ό Άρχιεπίσκοπος Μακάριος ύπήρξε πράγματι προνομιούχος φύσις, προικισμένος με σπάνια από τόν Θεόν ήγερτικά και πνευματικά χαρίσματα, τās όποια διακαής πόθος του ήτο νά τās θέσει εις τήν ύπηρεσίαν τής Έκκλησίας και τής Πατρίδος.

Έάν ό Μακάριος έζη εις άλλους καιρούς, και όχι υπό τās γνωστές συνθήκας, αι όποιαί τόν ήνάγκασαν νά δαπανήση τās δυνάμεις του εις συνεχείς άγώνας, τούς όποιους τά συμφέροντα τών μεγάλων καθώς και ή κακία ή ίσως και ή άγνοια μερικών, κατέστησαν σκληρούς και όδυνηρούς, θά ήδύνατο νά χρησιμοποιήση τās πολλές του ικανότητας προς περισσότερο ένωφελείς και καρποφόρους θρησκευτικές, έθνικές και κοινωνικές δραστηριότητας.

Η ιστορία, βεβαίως, έν καιρώ θά κρίνη τόν Μακάριον ως Άρχιεπίσκοπον και ως Έθνάρχη. Και θά είναι τότε ή κρίσις της δικαία.

Άς ευχθώμεν έν τέλει ό Θεός νά αναπαύση τήν ψυχήν του έν χώρα ζώντων, νά ευλογήση τούς κόπους του έκδημήσαντος ήγέτου, ώστε νά άποφέρουν καρπούς και διά τήν Έκκλησίαν και διά τήν Πατρίδα, νά αναδειχθοϋν δέ οι διάδοχοι του άξιιοί νά συνεχίσουν τό πολύπλευρον έργον του άλήστου μνήμης Μακαριωτάτου Άρχιεπισκόπου και Έθνάρχου Μακαρίου.

† Ο Νικαίας ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΣ

Άναμφίλεκτα ό Κύπρου Μακάριος ύπήρξε μία μεγάλη εκκλησιαστική και έθνική φυσιογνωμία. Από τής 3 Αύγουστου '77 άνήκει πλέον εις τήν Ιστορίαν. Έκέρδισε θέσιν έπιφανή εις τās δέλτους της. Κατέχει δεσπόζουσαν παγκοσμίαν προσολήν και είναι όλοι εκείνοι πού αξιώθηκαν, όπως ό Μακάριος Κύπρου τόσην έκτίμησιν, σεβασμόν και ήρωοποίησιν από τόν λαόν των, και ευρύτερον, από τόν κόσμο. Η αγάπη

πρό παντός του Κυπριακού Λαού είναι τρανή άπόδειξις τής επιτυχίας ως ήγέτου, όπου τόν έταξε τό Έθνος.

Ο Μακάριος ήταν μία προσωπικότητα ιδιαιτέρως χαρισματούχος. Προικισμένος με πνευματικά και διοικητικά τάλαντα, με ιδιοφυίαν. Χάρις στα θεία αυτά δώρα ήδυνήθη νά έπωμισθή και νά φέρη εις πέρας ένα τόσον δύσκολον άγώνα εις κρίσιμους χρόνους και καιρούς. Η πολιτική του ικανότητα ώφείλετο εις τήν

ἀνιδιοτέλειαν, τὴν ἀκεραιότητα, τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν εὐλικρίνειαν. Ὑπῆρξεν ἀσυμβίβαστος παρὰ τὴν πραότητα καὶ τὴν μειλιχίότητα πρὸς τὸν διέκρινε. Τὸ πάθος του, τὸ ἀσίγητον πάθος του, ὑπῆρξε ἡ ἐλευθερία τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ. Πολέμησε τὴν ἀποικιοκρατίαν καὶ ἔγινε τὸ σύμβολον τῶν ὑποδούλων ἔλου τοῦ κόσμου. Καὶ ὁ ἀγὼν του αὐτὸς ἄριστα συνταιριάζει μετὰ τὴν φωνὴν τοῦ Εὐαγγελίου, διότι «ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐγενήθημεν».

Ὁ Ἐθνάρχης Μακάριος ἐπανασυνέδεσε τὴν προγονικὴν ἱστορίαν μετὰ τὸν σύγχρονον κόσμον. Μετὰ τοὺς ἀγωνιστὰς Ἱεράρχας τῆς παλιγγενεσίας, μετὰ ὄσους ἀπέθαναν προσπίζοντας τοὺς σκλαδωμένους λαοὺς, μ' αὐτοὺς καὶ δίπλα τοὺς εἶναι ἡ τιμητικὴ θέσις, τὴν ὁποίαν ἀπέκτεινε θυσιάζοντας τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν πατρίδα, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου. Ἡ προσφορά του εἰς τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Μεγαλονήσου, ἀποτελεῖ ἀπτήν μαρτυρίαν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία συνεχίζει τοὺς ἀθραύστους κρίκους τῆς αὐσιδῆς τῆς διαδοχῆς, ὅτι πάντοτε διαθέτει καὶ θὰ διαθέτῃ Μακαρίους.

Παραμένει πάντα πιστὴ εἰς τὴν μακραίωνα παράδοσιν τῆς: νὰ διακονῇ τὸ θυσιαστήριον πρὸς σωτηρίαν ψυχῶν καὶ νὰ μάχεται ὡς σηματοφόρος εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ πυρὸς δσάκις ἡ Πατρίς κινδυνεύει. Διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Ὀρθοδοξίαν δύο εἶναι τὰ ἱερά: οἱ θωμοὶ καὶ αἱ ἐστίαι. Εἶναι δύο ἔννοιαι ἀλληλένδετοι. Πολλάκις δὲν διαστέλλονται.

Ἀσφαλῶς τὰ παραδείγματα τῶν Μακαρίων σπανίζουν. Ἀλλὰ μήπως εἰς τὴν κονίστραν τῆς παγκοσμίας σκηπῆς τῶν ἐθνῶν, δὲν εἶναι τάχα ἐξαιρέσεις οἱ πραγματικὰ μεγάλοι καὶ ὠλοκληρωμένοι ἡγέται; Αἱ ἐξαιρέσεις αὐταὶ δὲν μειώνουν, ἀντίθετα, τονίζουν τὴν σπανιότητα. Ἀλλὰ ἡ Ἐκκλησία καὶ μετὰ μᾶς τὰς μετριότητος ἀκόμη δὲν παύει νὰ διακονῇ τὸν φιλόχριστον λαόν. Φιλοτιμεῖται κάθε μέλος τοῦ ἱεροῦ κλήρου νὰ φανῇ ἄξιον τῆς ἀποστολῆς του. Ἡ συνεισφορά ἴσως νὰ εἶναι μικρά, ἀλλ' εἶναι προσφορά ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος. Βεβαίως πάντοτε δὲν δυνάμεθα ν' ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τόσο ὑψηλῆς ἀποστολῆς μας. Διότι ἀκριδῶς εἶναι ὑψηλὴ καὶ μεγάλη, ἐνῶ ἡμεῖς οἱ φορεῖς τῆς ἀνθρωπίνου τοῦ κοινουῦ μέτρου μετὰ ἀνάλογον ἀπόδοσιν. Ἄν ὁ λαὸς πολλὰ περιμένει αὐτὸ φανερώσει, μαζὶ μετὰ τὰς ἀπαιτήσεις του, καὶ τὰς προσδοκίας του, καὶ ὅταν ἀκόμη διαψεύδεται πάλιν ἀναμένει...

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Μακαρίου —μᾶλλον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν του— ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ἱερατικὴν του ιδιότητα. Οὐδέποτε, οὐδὲ πρὸς στιγμὴν, ὁ Ἐθνάρχης λημονοῦσε τὴν ἱερωσύνην του. Ἐφερε πάντοτε τὸ ἐγκλίπιόν του, τὸν Χριστὸν εἰς τὰ στέρνα του. Ὡς χριστο-

φόρος ἐσκέπετο καὶ ἔδρα. Εἰς τὰς πανουργίας τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος, ἀντέδρα μετὰ συνέσιν καὶ σταθερότητα, μετὰ πίστιν εἰς τὸ δίκαιον καὶ εἰς τὸν θρίαμβον τῆς Δικαιοσύνης, παρὰ τὴν ἀντίθετον φορὰν κατὰ τὸν ἀγῶνα του. Ἄν ὁ Μακάριος θὰ ἦτο λαϊκὸς πολιτικός, ἀκόμη καὶ μετὰ τὰς αὐτὰς ἱκανότητας, δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποδώσῃ τόσα, ὅσα προσέφερε μετὰ τὸ ράσο.

Ἡ ιδιότητα τοῦ ἱερωμένου καὶ ὅταν ἀκόμη κινῆται εἰς πεδία καὶ δραστηριότητος ἐκτὸς τῆς κυρίας ἀποστολῆς του, δὲν τὸν ἀπογυμνώνει, δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀρνηθῇ τὴν ἱερατικὴν του συνείδησιν. Αὐτὴ γίνεται ἡ πυξίδα καὶ τὸ φῶς εἰς τὰ δῆματα καὶ διαδήματά του. Ἡ ἱερωσύνη θὰ τὸν ἐμπνέῃ καὶ θὰ τὸν παρορμᾷ. Θὰ τὸν συγκρατῇ καὶ θὰ τὸν παροτρύνῃ εἰς θυσίας καὶ ἡρωισμόν. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μακαρίου ἡ διπλὴ προσωπικὴ του ιδιότης, ἡ ιδιότης τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας καὶ Ἐθνάρχου —Ἠγέτου ἐνὸς ὑποδούλου εἰς τὴν οὐσίαν— λαοῦ, καλὰ συνδυασμένα εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ἀπέδωκαν, ἐμεγαλουργήσαν.

Ἐπειδὴ τόσο μεγάλη καὶ ὑπεύθυνος εἶναι ἡ θέσις τοῦ κληρικοῦ, δι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ ἐπιλεγῇ. Νὰ εἶναι ὁ καλύτερος. Ὁ ὑγιέστερος εἰς τὴν ψυχὴν, εἰς τὸ σῶμα, εἰς τὴν ὀλοκληρώσιν. Οἱ ἱεροὶ κανόνες ἀπαιτοῦν τὸν κληρικὸν ἀρτιμελῆ, ἄρτιον. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀρτιότης ἐπεκτείνεται πολὺ πέραν τῆς ὀργανικῆς πληρότητος. Θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἄρτιος ψυχροσωματικά, διανοητικὰ μετὰ τὸ μέτρον τοῦ κοινουῦ ὑγιοῦς καὶ λογικεομένου ἀνθρώπου, μετὰ τὸν «κοινὸν νοῦν» αὐτὸ τὸ πολῦτιμον ἀγαθόν, χωρὶς παραισθήσεις καὶ παρακρούσεις. Αἱ ἱερατικαὶ καὶ θεολογικαὶ σχολαί, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία, φέρουν τεραστίαν εὐθύνην μετὰ τὴν προχειρότητα εἰς τὰς χειροτονίας. Τότε θὰ εἶχε ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ἔθνος περισσοτέρους Μακαρίους.

Ἐνα ὅμως εἶναι βέβαιον. Δὲν θὰ ἐκλείψουν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Γένους οἱ Μακάριοι: «Ἄν θὰ πεθάνω ἐγὼ —διεκήρυξε ὁ ἴδιος— χίλιοι Μακάριοι θὰ συνεχίσουν τὸν Ἀγῶνα». Ἐπώνυμοι ὀλίγοι, ἀνώνυμοι καὶ ἀφανεῖς πολλοί, πρὸς θὰ στήσουν τὸ Μνημεῖον τῶν Ἀγίων Πάντων, τὸ ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία ἔστησε προτοῦ ἡ Πολιτεία μιμηθεῖ αὐτήν, μετὰ τὸ Ἡρώον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου. Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ καὶ δσάκις ὁ Λαὸς εὐτυχεῖ ἢ δυσοπαθεῖ, θὰ ἐργάζεται, θὰ ἐκδραπανάται διὰ τὸν περιούσιον λαόν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἐπιδίωσιν, τὴν προκοπὴν καὶ πρόβδον εἰς τοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐδῶ εὐζωίας, μετὰ τὴν διπλὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου. Ἐνα τέτοιον ἰδανικὸ ὑπῆρξε ὁ Μακάριος, διότι ἐπίστευε εἰς ἰδανικά. Ἐγινε μέγας, ὅπως τοῦ ἄξιζε.

† Ὁ Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
Μακαρίου.

Ἡ πρὸς Κύριον ἐκδημία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Ἐθνάρχου Κύπρου κυροῦ Μακαρίου κατὰ τὰς κρισιμωτάτας στιγμὰς, τὰς ὁποίας διέρχεται ὁ Κυπριακὸς Λαὸς, ἐθλίψε βαθύτατα δόκλῃρον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον καὶ ἰδιαιτέρα τὰ Χριστεπώνυμα πληρώματα τῶν Ἐκκλησιῶν Κύπρου καὶ Ἑλλάδος.

Ἡ οἰκουμενικὴ τῷ ὄντι συμμετοχὴ εἰς τὸ πένθος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἰδίᾳ τῆς πολυπαθοῦς καὶ ἡρωϊκῆς Μεγαλονήσου καὶ ἡ ἀποφασιστικὸν ὄβλον διαδραματίζουσα ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Κανονικῇ Παράδοσει ὁμόφωνος μαρτυροῦσα τὴν Κλήρον καὶ Λαοῦ, ἥτις αἰφνιδίως προσέλαβε τὴν μορφήν τοῦ προκαλέσαντος ἀληθῆ οἰσμοῦν καὶ ὀλίγη συγκινήσεως παλλαϊκοῦ θρήνου, ἐσκόρπισαν τὰ νέφη πάσης περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐκλιπόντος Μεγάλου Ἡγέτου ἀμφιβολίας, διὰ τὰ λάμπρη ἐπὶ παρορθόδοξον καὶ οἰκουμενικὸ ἐπιπέδον ἢ ἀλήθεια.

Ἡ ἀλήθεια αὕτη διεξωγραφίσθη εὐστοχοτάτα κατὰ τοὺς ἐξαιρετοὺς ἐπισημένους λόγους, οἵτινες ἐξεφωνήθησαν κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ κυροῦ Μακαρίου, ὅστις ὡς ποιμὴν καλὸς μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς ἠγωνίζετο ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του.

Ὡς ἰδίως, δι' ἀπαραιμίλλον εὐγνωστίας καὶ παρορσίας ἐτονίσθη κατὰ τὸν λαμπρὸν καὶ θαυμάσιον ἐπικήδειον λόγον τοῦ Τοποτηρητοῦ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου Σεβ. Μητροπολίτου Πάφου κ. Χρυσοστόμου, ὁ ἐκλιπὼν Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ἀποτελεῖ καύχημα τῆς καθ' ὄλον Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας συνενῶν ἐν τῇ πολυσυνθέντῳ καὶ ὀλοκληρωμένῳ προσωπικότητι αὐτοῦ τὰ γνωρίσματα ἴσως τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός, ὅστις ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς ἐν Κύπρῳ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀνὰ τὸν κόσμον προβολὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅσον καὶ τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ ἡγέτου καὶ τοῦ ῥηξικελεύθου σκαπανέως τοῦ ἀγίου καὶ ὑγινοῦς πολιτισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ τὴν πρώτῃν θέσιν δέον

να κατέχη ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἴσων θανάσως καταπατουμένων σήμερον ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐτόνισε κατὰ τὰ σχετικὰ συλλληπητήρια τηλεγραφήματά του ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ παραστάς εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ μεγάλου Νεκροῦ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, δέεται, ὅπως ὁ Ἐξουσιαστὴς τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν ἀναπαύσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ κυροῦ Μακαρίου μετὰ τῶν Ἀγίων καὶ ἀναδείξῃ ἀντάξιον αὐτοῦ διάδοχον, ἀρχηγέτην Κυπριακοῦ Λαοῦ, συνεχιστὴν καὶ δολοκλήρωτην τοῦ ἔργου τοῦ μεταστάτους καὶ δικαιοσύνη πλῆρως τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν ἀδελφῶν Κυπρίων.

Ἡ ἐνότης εἶναι ἀναγκαία.

Ἐν συνεχείᾳ δέον νὰ ὑπογραμμισθῇ καὶ ἐξαρθῇ ὅλως ἰδιαιτέρως ἡ ἔκκλησις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἥτις ἐκάλεσε τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Κύπρου, ὅπως, καίρῳμενος εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων, πενήθησῃ χριστιανοσπερπῶς καὶ ἐθνοσπερπῶς τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Ἐθνάρχου αὐτοῦ, ἀντιμετωπίσῃ ἀλύγιστος καὶ τὴν νέαν ταύτην τραγωδίαν καὶ συνειδητοποιῶν τὴν κρισιμότητα τῶν καιρῶν παραμεινῇ ἠνωμένος, συμφώνως τῇ ἐσχάτῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ ὑποθήκῃ τοῦ μεγάλου νεκροῦ.

Ἡ ἔκκλησις αὕτη εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Τσάτσου τονισθέντα κατὰ τὸν ἐξαιρετικὸν ἐπικήδειον λόγον του: «Τῇ θέσῃ τοῦ Ἐθνάρχου θὰ τὴν πάρη τὸ ἐνωμένο ἔθνος». Πρέπει (ὡς προσφέρουμε ὅτι αὕτη τῇ στιγμῇ χρειάζεται ἡ πατρίδα: Τὴν καθολικὴν ὁμοψυχία, τὴν ἐνότητα στὸν κοινὸ ἀγῶνα. Ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὶς οἰσοδήποτε ὑπουλες παροτρύνσεις, νὰ σταθοῦμε ὄρθιοι, ὡς ἐλευθεροὶ ἀνθρωποὶ, ὁ καθένας σὴν ὀριομένην θέσῃ. Ἐσεὶς ἀδελφοὶ Κύπριοι ἐνωμένοι ἐδῶ καὶ ἐμεῖς ἐκεῖ πὸν ταχθήκαμε».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μεσσηνίας

Ἐχοντας ὅπ' ὄφει τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου 346)1976 «Περὶ τρόπου πληρώσεως Ἐφημεριακῶν τινῶν θέσεων καὶ συστάσεως Εἰδικῶν Σχολῶν Ἱερατικῆς Μορφώσεως» (ΦΕΚ 142, τ. Α', τῆς 10 Ἰουνίου 1976), τὴν ὅπ' ἀριθ. 3154 καὶ ἀπὸ 26.6.1976 Ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ΦΕΚ 838, τ. Β', τῆς 26 Ἰουνίου 1976) καὶ τὰ ἄρθρα 33-37 τοῦ Κανονισμοῦ ὅπ' ἀριθ. 2)1969 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων ὀριζόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσι τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα δικαιολογητικὰ

διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐφημεριακῆς θέσεως 1) Ἀγίας Μαρίας Αἰθαίας καὶ 2) Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Ἀλαγονίας.

Ἐν Καλαμάτᾳ τῇ 31ῃ Αὐγούστου 1977

† Ὁ Μεσσηνιακὸς ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Φθιώτιδος

Προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κάτωθι κενὴν Διακονικὴν θέσιν, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῆς κειμένης Νομοθεσίας «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» πρόβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά. 1) Ὁμβριακῆς.

Ἐν Λαμιά τῇ 11ῃ Αὐγούστου 1977

† Ὁ Φθιώτιδος ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 33 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεραῆ Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «περὶ Ἱερῶν Ναῶν Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίᾳ εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά, μετὰ σχετικῆς αἰτήσεως, πρὸς κατάληψιν τῆς χηρευούσης Ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Παναγίας Ἐλεούσης Λαγραινῶν Σουνίου - Ἀττικῆς.

Ἐν Σπάτα, τῆ 1ῃ Σεπτεμβρίου 1977

† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 1398) 23.5.73 καὶ τοῦ Ν. 673) 30.8.77, ὡς καὶ τὴν ἀπὸ 1ῃς Σεπτεμβρίου ἐ.ε. ἡμετέραν Ἀπόφασιν, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ Κανονικά καὶ Νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσιν μίαν τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνου τῶν κάτωθι Ἱ. Ναῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητροπόλεως, ὅπως ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ κατὰ Νόμον δικαιολογητικά αὐτῶν: 1) Ἱ. Ναὸς Ἁγίων Ἀναργύρων Ν. Ἰωνίας, 2) Ἱ. Ναὸς Ἁγίου Γεωργίου, 3) Ἱ. Ναὸς Ἁγίας Ἀναστασίας Περισοῦ, 4) Ἱ. Ναὸς Ἁγίου Ἐδοσταθίου Νεαπόλεως Ν. Ἰωνίας, 5) Ἱ. Ναὸς Ἁγίας Τριάδος Ἡρακλείου, 6) Ἱ. Ναὸς Κοιμ. Θεοτόκου Ἡρακλείου, 7) Ἱ. Ναὸς Ἁγίου Νεκταρίου Ἡρακλείου, 8) Ἱ. Ναὸς Ἁγίας Εὐφημίας Ν. Χαλκίδος, 9) Ἱ. Ναὸς Κοιμ. Θεοτόκου Ν. Φιλαδελφείας καὶ 10) Ἱ. Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου Μαδύτου Ν. Φιλαδελφείας.

Ἐν Ν. Ἰωνίᾳ τῆ 1ῃ Σεπτεμβρίου 1977

† Ὁ Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 33 - 36 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεραῆ Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» καὶ τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου 346) 1976 «περὶ τρόπου πληρώσεως Ἐφημεριακῶν τινῶν θέσεων καὶ συστάσεως εἰδικῶν Σχολῶν Ἱερατικῆς Μορφώσεως, προκειμένου νὰ προσῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν Ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἁγίου Γεωργίου Ἀλευράδος, 2) Ἁγίου Συμεῶνος Στυλίου Μαγούλας καὶ 3) Ἁγίας Παρασκευῆς Μουσούρων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίᾳ προκηρύξεως ἐν τῇ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Μεσολογγίῳ τῆ 2ῃ Σεπτεμβρίου 1977

† Ὁ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ΘΕΟΚΑΗΤΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Γαλλίας

Ἐξαρχία πάσης Ἰθρίας

Πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
Εἰς Ἀθήνας.

Ἐδσεβάσως γνωρίζομεν ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς Ἱερά Μητρόπολις ἔχει ἀνάγκη ἐνὸς Ἱεροκήρυκος ἐπὶ μίαν διετίαν, ἵνα οὗτος ἐπιτελέσῃ ἱεραποστολικὸν ἔργον κηρύττων καὶ ἐξομολογῶν τὸ καθ' ἡμᾶς ἐδσεβῆς ποιμνιον.

Στηρίζομεν ἐπὶ τῶν διατάξεων τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, παρακαλοῦμεν θερμῶς, ὅπως ἀποσπάσῃτε ἐπὶ μίαν διετίαν ἱκανὸν καὶ δοκιμὸν κληρικόν, ἵνα οὗτος ἀναλάβῃ προσωρινῶς τὴν ἱεραποστολικὴν ταύτην διακονίαν.

Ἐδελπιστοῦντες ὅτι θὰ εἰσακουσθῇ ἡ παρακλήσις ἡμῶν ἐκφράζομεν ἐν τῶν προτέρων τὰς ἀπείρους καὶ θερμὰς εὐχαριστίας μας καὶ διατελοῦμεν,

ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Γαλλίας ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Ἡ Ριζαρείος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ προκηρύσσει διαγωνισμόν εἰσαγωγῆς κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1977 - 78 εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ τετρατάξιου Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου δέκα (10) ἐσωτερικῶν μαθητῶν ὡς ὑποτρόφων τῆς Ριζαρείου περιουσίας.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι δεόν ὅπως ἔχουν ἀπολυτήριον τριτάξιου Γυμνασίου ἢ τριτάξιου Μέσης Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἢ Μέσου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου, ἡλικίας οὐχὶ κατωτέρας τῶν 15 ἐτῶν καὶ οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν 30 ἐτῶν.

Τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά ὑποβάλλονται μέχρι τῆς 21ῃς Σεπτεμβρίου.

Ἡ Σχολὴ παρέχει δωρεάν εἰς τοὺς ὑποτρόφους ἐκπαίδευσιν, τροφήν, σίκησιν, ἐνδυμασίαν, ὑπόδησιν κλπ.

Πληροφορίαι παρέχονται καθ' ἐκάστην εἰς τὰ Γραφεῖα Διοικήσεως τῆς Σχολῆς, Βασ. Σοφίας 24 Ἀθήναι, Τ. 140, τηλ. 712.194. **ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ**

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Πατρῶν **ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ**

† Ὁ Ἐλασσώνος **ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ**

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Κ Ω Ν. Γ. Μ Ι Ο Ν Η Σ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Α Ι

A) Ἐσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 12 ἐτησίως

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κων. Γ. Μπόνη, Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης Κύπρου Μακάριος ὁ Γ'.

† Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Γ', Λόγος ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει του εἰς ἐπίτιμον Διδάκτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

Συλλυπητήρια Τηλεγραφήματα τῆς Ἱεραῆ Συνόδου.

Μητροπ. Πάφου Χρυσοστόμου, Ἐπικήδειος Λόγος εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου Μακάριον Γ'.

Κων. Τσάτσου, Ἐπικήδειος Λόγος εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου Μακάριον Γ'.

Σπ. Κυπριανοῦ, Ἐπικήδειος Λόγος εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου Μακάριον Γ'.

Μητροπ. Νικαίας Γεωργίου, Τὸ πέρασμα ἐνὸς ἀγωνιστοῦ.

Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου, Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης Κύπρου Μακάριος.

Παρατηρήσεων στήλη.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθήναι Ἰασιού 1 — Τηλ. 710.734

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 787.978.